

תורה אור • פרשת ויקהל • מאמר 2

קחו מאתכם תרומה להוי' כל נדיב לבו יביאה...

”קחו מאתכם תרומה להוי'; כל נדיב לבו”

שתי התרומות שבפסוק מבטאות שני כיוונים: ”תרומה להוי'” היא ביטול העולה מלמטה, וממשיכה את עצמות ה' אל רוממות המלכות (סובב כל עלמין); ”תרומת הוי'” היא המשכה מלמעלה, באמצעות אהבתם ויראתם של האבות, של התורה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayakhel/2

הנקודה

שתי התרומות שבפסוק מבטאות שני כיוונים: "תרומה להוי"י" היא ביטול העולה מלמטה, וממשיכה את עצמות ה' אל רוממות המלכות (סובב כל עלמין); "תרומת הוי"י" היא המשכה מלמעלה, באמצעות אהבתם ויראתם של האבות, של התורה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הפסוק מבקש "תרומה להוי"י" ו"תרומת הוי"י", ו"תרומה" פירושה גם "רוממות" וגם "הפרשה". המאמר מבחין בין שני אופנים של חיות אלוהית. ממלא כל עלמין נכנס בכל עולם לפי יכולתו, בדומה לנשמה שבאיברי הגוף; המן, "טל אורות" עליון שהפך למזון גשמי, ופירות ארץ ישראל מראים כיצד אור נעלה מתלבש דרך מדרגות רבות. סובב כל עלמין נמצא בלי להתלבש ובלי להתחלק, בדומה לרוממותו של מלך על עמו: "ארוממך אלקי המלך" מתאר את עצמות ה' הנמשכת אל המלכות, הזקוקה לעם. העבודה שממשיכה זאת היא ביטול: המצה שלפני העומר והתורה, וקבלת עול מלכות שמים התמידית, שאינה משתנה, בניגוד לאהבה, משום שמלכות לא נשברה. זוהי התרומה הראשונה, מלמטה למעלה, שעליה אומר הזוהר "אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא". התרומה השנייה היא ההמשכה באמצעות האבות, "נדיבים" החופרים בארות וקובעים את פעימת הרצוא ושוב באהבה ויראה: התורה, "מצה עשירה".

מבנה

1	שתי תרומות; האור הממלא את כל העולמות	6-11
	השאלה על שתי התרומות; תרומה במשמעות רוממות; ממלא כל עלמין כנשמה שבאיברים, כשהמלאכים הם הידיים והלב; המן ופירות ארץ ישראל מראים כיצד האור הנעלה ביותר מתלבש מדרגה אחר מדרגה.	
2	האור הסובב את כל העולמות והמלך	8-7
	סובב כל עלמין נמצא אך אינו מתלבש ואינו מתחלק; "ארוממך אלקי המלך": עצמות ה' נמשכת אל הרוממות והמלכות, שבאה באמצעות ישראל.	
3	מצה, העומר וביטול	15-9
	המצה שלפני הספירה ובמהלכה; שבע המדות המשתנות מכוח אור מלמעלה; שינוי דורש הכנעה מוקדמת, כמו זרע שנרקב; להכנעה יש מעלה משלה והיא ממשיכה את המלכות.	
4	עול מלכות שמים שאינו משתנה	18-16
	"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד": הכנעה מתמדת כנגד האהבה המשתנה; השינוי נובע משבירת הכלים, שלא הגיעה למלכות.	
5	התרומה הראשונה: מלמטה למעלה	20-19
	הלמ"ד של "להוי"י"; ה"אסתלק" שבזוהר הוא גילוי של סובב כל עלמין ברוממות, ולא הסתלקות של אור.	

הו"י כסוכב, המהווה תמיד; האבות כ"נדיבים" החופרים בארות וקובעים את פעימת הרצוא ושוב; אהבה ויראה יחד; התורה כ"מצה עשירה".

מושגים

ממלא כל עלמין ממלא כל עלמין

החיות האלוקית כפי שהיא נכנסת בכל עולם ובכל נברא לפי יכולתם, בדומה לנשמה המתגלית באופן שונה בכל איבר.

סוכב כל עלמין סוכב כל עלמין

אור ה' הנמצא בכל העולמות בלי להתלבש בהם או להתחלק בהם, בדומה לרוממותו של מלך על עמו; אין הכוונה שהוא נמצא "מעליהם" במרחב.

תרומה תרומה

גם "רוממות" וגם "חלק שהופרש": התרומה "להו"י" עולה מלמטה, והתרומה "של הו"י" נמשכת מלמעלה.

אתכפייא ואתהפכא אתכפייא ואתהפכא

הכנעת מדות הנפש הבהמית והפיכתן לאהבת ה'. ההכנעה צריכה לבוא תחילה, ויש לה מעלה בכך שהיא שלמה ומתמדת.

קבלת עול מלכות שמים קבלת עול מלכות שמים

הנחת רצונו של האדם בצד מפני ה'; בניגוד לאהבה, היא יכולה להישאר ללא שינוי לאורך כל היום, והיא ממשיכה את "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

רצוא ושוב רצוא ושוב

ריצה קדימה וחזרה: פעימת הנשמה והחיות שבעולמות. רצוא בלי שוב אינו יכול להתקיים לאורך זמן, כפי שניכר בשבירת הכלים.

שבירת הכלים שבירת הכלים

נפילת שבעת מלכי התוהו, שהיא מקור כל שינוי; היא נגעה במדות אך לא במלכות.

קטע 1 • 11-6

שתי תרומות; האור הממלא את כל העולמות

1 קחו מאתכם תרומה¹ להוי'² כל נדיב לבו יביאה את תרומי [תרומת] הוי"ה. ולהבין ענין ב' תרומות אלו. אחת להוי"ה והב' תרומת הוי"ה.

"קחו מאתכם תרומה להוי'; כל נדיב לבו יביאה, את תרומת הוי". [עלינו] להבין את עניינן של שתי התרומות האלה: האחת "להוי", והשנייה "תרומת הוי".

המאמר פותח בקריאתו של משה להביא נדבות למשכן. הפסוק מזכיר את התרומה פעמיים: תחילה "להוי" ואחר כך "תרומת הוי", ואדמו"ר הזקן שואל מהן שתי התרומות האלה.

הנה תרומה לשון רוממות.³ ארוממך אלקי המלך⁴ כו' וגם תרומה לשון הפרשה להפריש תרומה. ולהבין ענין הרוממות הוא כי הנה נודע שיש ב' בחי' בהשתלשלות⁵ ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע.

הנה, תרומה היא לשון רוממות, [כמו שנאמר] "ארוממך אלקי המלך" וכו'. ותרומה היא גם לשון הפרשה, כמו "להפריש תרומה". כדי להבין את ענין הרוממות, ידוע שיש שתי בחינות בהשתלשלות: ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין.

למילה תרומה יש שתי משמעויות: "רוממות", מאותו שורש של "ארוממך", ו"הפרשה", כמו שמפרישים תרומה מן התבואה. כדי להסביר את ענין הרוממות, המאמר מציג את שתי הדרכים הבסיסיות שבהן חיות ה' קשורה לעולמות: ממלא כל עלמין, שנכנס בכל עולם לפי מידתו, וסוכב כל עלמין, שקשור לעולמות בלי להיכנס לתוכם.

שבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הוא כמשל הנשמה שמחי' את הגוף ומתלבשת בו להחיות בבחי' התחלקות מחשבה ודבור ומעשה והתלבשות המוחין בראש כו'.

בחינת ממלא כל עלמין דומה לנשמה, המחיה את הגוף ומתלבשת בו כדי להחיותו באופן מוכחן: מחשבה, דיבור ומעשה, וכן התלבשות המוחין בראש וכו'.

ממלא כל עלמין נמשל לנשמה שבגוף. הנשמה מחיה את הגוף כולו, אך לא באופן אחיד: היא מתחלקת למחשבה, דיבור ומעשה, והמוחין שוכנים דווקא בראש.

וכן בכל אבר חיות פרטי (שהחיות מתלבש בכל אבר לפי מזגו ותכונתו דהיינו שכללות גילוי חיות הנשמה היא במוחין ומשם נמשך הארה לכל כלי ואבר כפי בחינתו.

וכך גם בכל איבר יש חיות פרטית. (החיות מתלבשת בכל איבר לפי מזגו ותכונתו; כלומר, גילוי חיות הנשמה בכללותו הוא במוחין, ומשם נמשכת הארה לכלי ולאיבר לפי בחינתו.

כל איבר מקבל חיות פרטית משלו. כאן מתחילה הערת סוגריים ארוכה: חיות הנשמה מתגלה בכללותה במוח, ומשם מגיעה הארה לכל איבר לפי יכולתו.

בעין נמשך ומתלבש כח הראיה. ובאוזן נמשך ומתלבש כח השמיעה. וכח המעשה נמשך ומתלבש בידים עד כח ההילוך שנמשך ומתלבש ברגלים. נמצא האור והחיות מאיר ומתלבש בכל כלי לפי בחינתו ומהותו.

בעין נמשך ומתלבש כוח הראייה; באוזן נמשך ומתלבש כוח השמיעה; וכוח העשייה נמשך ומתלבש בידים, ועד כוח ההליכה, שנמשך ומתלבש ברגלים. נמצא שהאור והחיות מאירים ומתלבשים בכל כלי לפי בחינתו ומהותו.

כל איבר מקבל את הכוח המתאים לו: ראייה בעין, שמיעה באוזן, עשייה בידים והליכה ברגלים. אותה חיות מאירה בכל כלי לפי טבעו.

ועל כן בהמוחין מאיר הארה וחיות יותר גדול מפני שהכלי מזוכך ונעלה יותר. ע"כ יכול לקבל הארה יותר גדולה והיא גילוי השכל והמחשבה.

לכן במוח מאירים הארה וחיות גדולות יותר, מפני שהכלי מזוכך ונעלה יותר. משום כך הוא יכול לקבל הארה גדולה יותר, והיא גילוי השכל והמחשבה.

המוח מקבל את הגילוי המלא ביותר של הנשמה, השכל והמחשבה, מפני שהוא הכלי המזוכך והנעלה ביותר, ולכן יכול לקבל הארה גדולה יותר.

משא"כ בידים אין הכלי יכול לקבל בחיי גילוי זה לכן אין נמשך ומתלבש בהם רק גילוי כח המעשה. ואעפ"כ [ואף על פי כן] יש בהם הארה יותר גדולה מבכח הנמשך ומלוכש ברגלים שאין בהם רק כח ההילוך.

לעומת זאת, הכלי שבידיים אינו יכול לקבל גילוי כזה, ולכן נמשך ומתלבש בהן רק גילוי כוח העשייה. ואף על פי כן, יש בהן הארה גדולה יותר מזו שבכוח הנמשך ומתלבש ברגלים, שבהן יש רק כוח ההליכה.

הידיים, שהן כלי גס יותר, אינן יכולות להכיל את גילוי השכל, אלא רק את כוח העשייה. ואף על פי כן, הן מכילות יותר מאור הנשמה מאשר הרגלים, שבהן יש רק כוח ההליכה.

משא"כ ביד יוכל לעשות כל מלאכת מחשבת ולכתוב דברי חכמה. הרי שהשכל אע"פ [אף על פי] שאינו מלוכש בגילוי ביד נמשך הוא ומתגלה ע"י אמצעות כח המעשה שבידיים. משא"כ בכח ההילוך שברגל אין שייך בו המשכה זו.

לעומת זאת, ביד אפשר לעשות כל מלאכת מחשבת ולכתוב דברי חכמה. נמצא שהשכל, אף שאינו מתלבש ביד בגילוי, נמשך ומתגלה באמצעות כוח העשייה שבידיים. אבל בכוח ההליכה שברגל אין שייכת המשכה כזאת.

ההוכחה לכך שהידיים נושאות יותר היא שאפשר לעשות ביד מלאכת מחשבת ולכתוב דברי חכמה. כך השכל, אף שאינו נוכח בגילוי ביד, בא לידי ביטוי באמצעותה. להליכה אין קשר כזה לשכל.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] בבחי' אחרת יש מעלה ברגל שנושא את הראש. וזהו משום דנעוץ סופן בתחלתו⁶ ויש בחי' בהסוף מבחי' תחלתו אך מ"מ נקרא הרגל סוף ולא כן היד.

ובכל זאת, מבחינה אחרת יש לרגל מעלה: היא נושאת את הראש. הדבר נובע מכך ש"סופן נעוץ בתחילתו", ובסוף יש משהו מבחינת ההתחלה. אף על פי כן, הרגל נקראת סוף, שלא כמו היד.

ובכל זאת, לרגל יש מעלה משלה: היא נושאת את הראש. הדבר משקף את העיקרון ש"סופן נעוץ בתחילתו", כך שלדרגה הנמוכה ביותר יש קשר נסתר עם הגבוהה ביותר. ואף על פי כן, הרגל נשארת "הסוף", ואילו היד אינה כך.

והיינו שביד יש גילוי החיות יותר מברגל כנ"ל ממשל כתיבת השכל ע"י הידים דייקא. וכ"ז [וכל זה] מפני שהחיות נמשך ומתלבש בכל אבר לפי ערכו ותכונתו:

כלומר, ביד יש גילוי רב יותר של החיות מאשר ברגל, כפי שהוזכר לעיל במשל של כתיבת השכל דווקא באמצעות הידים. כל זה מפני שהחיות נמשכת ומתלבשת בכל איבר לפי מידתו ואופיו.

הסוגריים מסכמים: היד מגלה יותר מן החיות מאשר הרגל, כפי שרואים בכתיבה. כל ההבדלים הללו נובעים מכך שחיות אחת נכנסת לכל איבר לפי יכולתו.

ומזה יובן הנמשל בענין סדר השתלשלות והמשכת החיות מאו"ס [מאור אין סוף] ב"ה הנמשך בתוך כל עלמין. בכל עולם⁷ ובכל נברא לפשע"ד [לפום שיעורא דליה] כפי אשר יוכל שאת.

מכאן יובן הנמשל בענין סדר השתלשלות והמשכת החיות מאור אין סוף ברוך הוא, הנמשכת בתוך כל העולמות: בכל עולם ובכל נברא, לפי מידתו, כפי יכולתו לשאת.

כעת מיושם המשל. החיות של ה', הנמשכת מאור אין סוף אל תוך כל העולמות, מגיעה לכל עולם ולכל נברא רק לפי מידתו, כפי יכולתו לשאת.

וכללות חיות זה נק' בזוה"ק [בזוהר הקדוש] ממלא כל עלמין. שבגעה"ע [שבגן עדן העליון] מדור הצדיקים הגדולים מאיר בגילוי יותר והוא כמשל השכל המתגלה במוחין שבראש.

חיות זו בכללותה נקראת בזוהר הקדוש ממלא כל עלמין, "ממלא את כל העולמות". בגן עדן העליון, מקום מושבם של הצדיקים הגדולים, היא מאירה בגילוי רב יותר; הדבר דומה לשכל המתגלה במוח שבראש.

החיות הנכנסת לעולמות היא זו שהזוהר מכנה ממלא כל עלמין, "ממלא את כל העולמות". בגן עדן העליון, שבו שוכנות נשמותיהם של הצדיקים הגדולים, היא מאירה בגילוי רב יותר, כמו השכל המתגלה בראש.

2 ואח"כ בעולם המלאכים שעיקר מהותם באהוי"ר [באהבה ויראה] טבעיים ואין להם השגה כמו נשמות הצדיקים הגדולים זהו כמשל החיות הנמשך ומלוכש בידים חסד דרועא ימינא בחי' אהבה. מחנה מיכאל. וגבורה דרועא שמאלא. היא בחי' יראה מחנה גבריאל.

לאחר מכן, בעולם המלאכים, שעיקר מהותם הוא אהבה ויראה טבעיות, ואין להם השגה כמו לנשמות הצדיקים הגדולים — הדבר דומה למשל החיות הנמשכת ומתלבשת בידיים. חסד הוא "הזרוע הימנית" (דרועא ימינא), בחינת אהבה, מחנה מיכאל; וגבורה היא "הזרוע השמאלית" (דרועא שמאלא), בחינת יראה, מחנה גבריאל.

מתחת לנשמות שבגן עדן נמצאים המלאכים. עבודתם היא אהבה ויראה טבעיות לה', בלי ההשגה שיש לנשמות הצדיקים הגדולים, ולכן הם מקבילים לחיות שבידיים. שתי הזרועות הן חסד וגבורה: אהבה, מחנה המלאך מיכאל, ויראה, מחנה המלאך גבריאל.

3 ואעפ"כ [ואף על פי כן] יש להם השגה ג"כ כמו שהשכל נמשך על ידי הידים. וגם כמו שהשכל נמשך ומתלבש במדות שבלב שהוא גילוי פנימי יותר מבידים

ואף על פי כן, גם להם יש השגה, כשם שהשכל נמשך דרך הידיים; וגם כשם שהשכל נמשך ומתלבש במדות שבלב — גילוי פנימי יותר מזה שבידיים,

ובכל זאת, גם למלאכים יש השגה מסוימת, כשם שהשכל מגיע אל הידיים, למשל בכתיבה. יש גם דימוי קרוב יותר: השכל נמשך אל רגשות הלב, שהם ביטוי פנימי יותר מן הידיים.

כי הידים הם חיצוניות המדות. וכך יש מלאכים מבחי' פנימיות מיכאל וגבריאל אש ומים שהם מדות שבלב.

שהרי הידיים הן החיצוניות של המדות. וכך יש מלאכים מבחינת הפנימיות, מיכאל וגבריאל, אש ומים, שהם המדות שבלב.

הידיים הן רק הצד החיצוני של הרגשות, ואילו הלב הוא מקומן הפנימי. בהתאם לכך, יש מלאכים מן הבחינה הפנימית — מיכאל וגבריאל, "אש ומים", המקבילים למדות שבלב.

4 ויש מבחי' חיצוניות דרועא ימינא דהיינו להיות ההשפעה למטה מכלכל חיים בחסד כו'. וכן יורד עוד החיות בבחי' עשייה בכל עולם לפי ערכו.

ויש [מלאכים] שמקורם בבחינת החיצוניות של "הזרוע הימנית", כלומר, שתפקידם להמשיך את השפעת כלפי מטה: "מכלכל חיים בחסד" וכו'. וכך החיות יורדת עוד, לבחינת עשייה, בכל עולם לפי ערכו.

מלאכים אחרים באים מהצד החיצוני של "הזרוע הימנית", ותפקידם להעביר את השפעת של החסד כלפי מטה, כפי שנאמר בתפילת היום-יום: "מכלכל חיים בחסד". החיות יורדת עוד, עד לבחינת עשייה, בכל עולם לפי יכולתו.

וכך כתיב אתה עשית את השמים⁸ ושמי השמים כו' הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם.

וכך כתוב: "אתה עשית את השמים ושמי השמים" וכו', "הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם".

הפסוק מונה את כל מדרגות הבריאה, משמי השמים ועד הימים וכל אשר בהם, ולבסוף אומר שה' "מחיה את כולם". בכל מדרגה מתקבלת חיות אחת.

שהחיות ההוא מבחי' ואתה מחיה את כולם מתלבש תוך עלמין וממלא הוא בכל עולם לפי ערכו בשמי השמים גילויי בחי' עליונה יותר מבשמים.

שהרי אותה חיות, מבחינת "אתה מחיה את כולם", מתלבשת בתוך העולמות וממלאת כל עולם לפי ערכו: בשמי השמים יש גילוי של בחינה עליונה יותר מאשר בשמים.

החיות של "אתה מחיה את כולם" היא ממלא כל עלמין: היא מתלבשת בכל עולם וממלאת אותו לפי ערכו. לכן בשמים העליונים יש גילוי גבוה יותר מאשר בשמים התחתונים.

וכן בשמים יש גילויי בחי' יותר עליונה מבארץ כמו שנראה בחוש:(ויובן זה יותר ממה שהיה נראה בחוש בענין המשכת המן דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים.⁹ וכתיב וברדת הטל ירד המן.¹⁰

וכך גם בשמים יש גילוי של בחינה עליונה יותר מאשר בארץ, כפי שנראה בחוש. (הדבר יובן ביתר שאת ממה שנראה בחוש בענין ירידת המן, שעליו כתוב: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", וכן כתוב: "וברדת הטל ירד המן".

העובדה שבשמים יש גילוי גבוה יותר מאשר בארץ ברורה לחושים. כעת באה בסוגריים אריכות שמוכיחה זאת עוד מן המן, "הלחם מן השמים" שירד יחד עם הטל.

והנה המן נק' גי'כ לחם אבירים¹¹ שמלאכי השרת נזונים בו.¹² והוא תמוה דאיך המלאכים שהם רוחניים יאכלו המן שהיה דבר גשמי כמ"ש וטחנו ברחים¹³ או דכו במדוכה.

והנה המן נקרא גם "לחם אבירים", שמלאכי השרת ניזונים ממנו. והדבר תמוה: כיצד המלאכים, שהם רוחניים, אוכלים את המן, שהיה דבר גשמי, כמו שכתוב: "וטחנו ברחים או דכו במדוכה"?

המן נקרא "לחם אבירים", וחכמינו פירשו שזהו הלחם שהמלאכים אוכלים. מכאן עולה השאלה: כיצד יכלו מלאכים רוחניים לאכול דבר גשמי, שנטחן ברחיים ונכתש במדוכה?

אך הענין שהמן שרשו גבוה מאד שנמשך מבחינת טל השמים והוא בחי' טלא דבדולחא שהוא בחי' אורות עליונים ממש וכמ"ש כי טל אורות טלך¹⁴ נמצא שהוא ממש אורות עליונים הרוחניים.

אך העניין הוא ששורש המן גבוה מאוד, שכן הוא נמשך מבחינת "טל השמים", שהיא בחינת "טלא דבדולחא", בחינת האורות העליונים ממש. וכמו שכתוב: "כי טל אורות טלך". נמצא שמדובר ממש באורות העליונים הרוחניים.

התשובה היא ששורש המן היה גבוה מאוד: "טל השמים", שהקבלה מכנה "טלא דבדולחא" — האורות העליונים עצמם. ישעיהו אומר זאת בפסוק: "טל אורות טלך".

ונק' בזה"ק [בזהר הקדוש] טלא דנטיף מעתיקא לז"א.^{15, 16} וזהו טל השמים. הן ממש נמשכו ונתלכשו במן. ואיך יהיה ההמשכה זו ממקום עליון כ"כ [כל כך] למטה הוא ודאי לא כמו שהאור ממש למעלה נמשך ומתגלה למטה.

ובזהר הקדוש הוא נקרא "טלא דנטיף מעתיקא לז"א", וזהו "טל השמים". אורות אלה עצמם נמשכו והתלכשו במן. וכיצד ייתכן ששפע זה נמשך ממקום כה עליון למטה? ודאי שאין זה אור כפי שהוא למעלה, הנמשך ומתגלה למטה.

בזהר מתואר הטל הזה כטיפות הנוטפות מעתיק, הדרגה הפנימית ביותר שבכתר, אל ז"א. אורות אלה עצמם התלכשו במן; אך הם לא יכלו לרדת כפי שהם ממקום כה גבוה למקום נמוך כל כך.

כי הרי בחי' טל אורות הוא אורות עליונים ממש שלמעלה אפי' [אפילו] מבחי' הכלים דע"ס [דעשר ספירות] דאצילות. ולכן נק' טל אורות דוקא וא"כ איך יומשך למטה כמו שהוא.

שהרי בחינת "טל אורות" היא האורות העליונים ממש, שלמעלה אפילו מבחינת הכלים של עשר הספירות דאצילות. לכן הוא נקרא דוקא "טל אורות". ואם כן, כיצד ייתכן שיימשך למטה כפי שהוא?

אורות אלה נעלים אפילו מן הכלים של הספירות באצילות, ולכן הפסוק אומר "אורות" ולא כלים. אם כן, כיצד יכלו לרדת למטה כפי שהם?

אלא ודאי היינו ע"י התלכשות בסדר ההשתלשלות ממדרגה למדרגה שמי השמים לבחי' שמים. ואח"כ לבחי' ארץ. ולכן בעודו למעלה מלאכי השרת נזונים בו שאז עדיין היה מזון רוחני ולא גשמי כלל.

אלא ודאי הדבר נעשה באמצעות התלכשות בסדר ההשתלשלות, ממדרגה למדרגה: [מן] שמי השמים אל בחינת השמים, ולאחר מכן אל בחינת הארץ. לכן, כל עוד הוא למעלה, מלאכי השרת ניזונים ממנו, שכן אז הוא עדיין מזון רוחני ולא גשמי כלל.

הירידה נעשתה באמצעות התלכשות שלב אחר שלב בסדר ההשתלשלות: משמי השמים אל השמים, ומשם אל הארץ. כל עוד המן היה למעלה, הוא היה מזון רוחני, ומלאכי השרת ניזונים ממנו.

ואח"כ נתגשם ונעשה מזון גשמי. ומ"מ מלובש בו אורות העליונים ממש. ולכן הוא ג"כ למטה לחם אכירים שנבלע ברמ"ח אברים¹⁷ ואין ממנו פסולת וע"כ בשבת לא ירד¹⁸ מן.

לאחר מכן הוא התגשם והיה למזון גשמי. ואף על פי כן, אורות עליונים ממש מלובשים בו. לכן גם למטה הוא "לחם אכירים", הנבלע ברמ"ח אברים ואין בו פסולת. ומשום כך המן לא ירד בשבת.

למטה נעשה המן למזון גשמי, אך האורות העליונים עדיין היו מלובשים בו. משום כך גם למטה הוא היה "לחם אכירים", שחכמים מסבירים כלחם הנבלע כולו ברמ"ח האברים ואינו מותר פסולת; ומאותה סיבה הוא לא ירד בשבת.

משא"כ שאר השפעות נמשכים גם בשבת אע"פ [אף על פי] שאין לך עשב שאין לו מזל¹⁹ מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל²⁰ גם בשבת משא"כ במן.

לעומת זאת, שאר סוגי ההשפעה נמשכים גם בשבת. הרי "אין לך עשב שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו: גדלי", וגם בשבת; אבל המן שונה.

שאר סוגי ההשפעה האלוקית נמשכים גם בשבת. חכמים לימדו שלכל עשב יש כוח שמימי, מזל, שמכה בו ואומר לו לגדול, וגם בשבת העשבים גדלים; המן היה שונה.

והיינו משום דבמן היה נמשך מבחי' טל אורות. ובחי' זו א"א לה לירד בשבת לפי שאז הוא עליית העולמות למעלה. רק שלפי שעלייה זו רק בפנימיות ולא בחיצוניות.

הסיבה לכך היא שבמן נמשכה בחינת "טל אורות", ובחינה זו אינה יכולה לרדת בשבת, משום שאז העולמות עולים למעלה. אלא שעלייה זו היא רק בפנימיות ולא בחיצוניות,

המן נמשך מ"טל אורות", ובחינה זו אינה יכולה לרדת בשבת, משום שבשבת העולמות עולים. אולם עלייה זו מתרחשת רק בפנימיות העולמות, ולא בחיצוניותם.

לכן שאר השפעות יורדים בשבת לפי שהם מבחי' חיצוניות. וא"כ מובן מזה איך שבמן היה התלבשות טל אורות. והיינו ע"י השתלשלות ממדרגה למדרגה.

ולכן שאר ההשפעות יורדות בשבת, משום שהן מבחינת חיצוניות. מכאן מובן כיצד הייתה במן התלבשות של "טל אורות", והדבר נעשה באמצעות השתלשלות ממדרגה למדרגה.

ההשפעה הרגילה באה מבחינת החיצוניות, שאינה עולה, ולכן היא נמשכת גם בשבת. מכאן שהמן כלל את "טל אורות" עצמו, שהורד באמצעות השתלשלות ממדרגה למדרגה.

ולכן אין דומה המן שלמטה לכמו שהוא למעלה. שלמטה נעשה גשמי. משא"כ בעודו למעלה בעולם הרוחני הוא רוחני ולחם שמלאכי השרת נזונים בו. והיינו מן כמו שהוא עדיין למעלה בבחי' עליונות טרם ירידתו למטה.

לכן המן שלמטה אינו דומה למן כפי שהוא למעלה: למטה הוא נעשה גשמי, ואילו כל עוד הוא למעלה, בעולם הרוחני, הוא רוחני — לחם שמלאכי השרת ניזונים ממנו. כלומר, מדובר במן כפי שהוא עדיין למעלה, במדרגה נעלית, קודם ירידתו למטה.

לכן המן שלמטה אינו כמו המן שלמעלה: למטה הוא גשמי, ואילו למעלה, בעולם הרוחני, הוא מזון רוחני למלאכים. "המן שלמעלה" פירושו האורות במצבם הנעלה, לפני שירדו למטה.

נמצא מזה יוכל האדם להשכיל ענין בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהוא ירידת החיות מרום המעלות להיות יורד ונמשך ומתלבש בכל עולם לפי ערכו ובחינתו. והוא מ"ש ואתה מחיה את כולם²¹ כו': מכאן יכול אדם להבין את עניינה של בחינת ממלא כל עלמין: ירידת החיות מרום המעלות, כך שהיא יורדת ונמשכת ומתלבשת בכל עולם לפי מידתו ומדרגתו. ועל כך נאמר: "ואתה מחיה את כולם" וכו'.

הסוגריים נחתמים במסקנה: ממלא כל עלמין היא חיות שמקורה ברום המעלות, והיא יורדת ומתלבשת בכל עולם לפי מידתו, כפי שנאמר: "ואתה מחיה את כולם".

עוד יובן זה ממ"ש בפי' שלח היש בה עץ אם אין.^{22,23} ופי' הזוה"ק [הזוהר הקדוש] שם²⁴ שרצו לידע מהות ההשפעה הנמשך בארץ ישראל אם היא רק מבחינת עץ הוא בחי' עץ החיים שהוא בחי' חכמה

עניין זה יובן גם מן הנאמר בפרשת שלח: "היש בה עץ אם אין". הזוהר הקדוש מסביר שם שהם רצו לדעת מה טיבה של ההשפעה הנמשכת בארץ ישראל: האם היא רק מבחינת "עץ", כלומר מבחינת עץ החיים, שהיא בחינת חכמה,

הוכחה נוספת עולה משאלת המרגלים. משה שאל אם יש בארץ "עץ" או "אין", והזוהר מסביר שהשאלה הייתה אם ברכת הארץ נמשכת מבחינת "עץ" — עץ החיים, שהוא חכמה.

כמ"ש והחכמה תחיה²⁵ כו' וגם עץ לי [לשון] עצה ותושיה²⁶ והוא בחי' חכמה. או שנמשך מבחי' אין שהוא בחי' שלמעלה מעלה ממדרגת החכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא.²⁷

כמו שכתוב: "והחכמה תחיה" וכו'; וגם "עץ" הוא לשון עצה ותושיה, והיינו בחינת חכמה. או שמא הוא נמשך מבחינת "אין", שהיא בחינה שלמעלה הרבה ממדרגת החכמה, כמו שכתוב: "והחכמה מאין תמצא".

"עץ" קשור לחכמה הן דרך הפסוק "והחכמה תחיה" והן דרך המילה "עצה". האפשרות האחרת היא "אין" — הבחינה שלמעלה הרבה מן החכמה, שממנה, כפי שהחסידות מפרשת את הפסוק, החכמה עצמה נמשכת.

5 והסימן היה אם יראו גידול הפירות ע"ד שאר הארצות לבד אז היא רק מבחי' עץ

והסימן היה: אם ראו שהפירות גדלים רק כמו בשאר הארצות, הרי שההשפעה היא מבחינת "עץ" בלבד,

המבחן היה הפרי: אם גדל כמו בשאר הארצות, ברכת הארץ באה רק מבחינת "עץ", חכמה.

וכמו דכתיב כלם בחכמה עשית²⁸ מלאה הארץ קנייך שכל העולם ומלואו שרשו מבחי' ח"ע [חכמה עילאה] בראשית ות"י [ותרגום ירושלמי] בחוכמתא.

כמו שנאמר: "כולם בחכמה עשית, מלאה הארץ קנייך". שורשו של העולם כולו ושל כל אשר בו הוא מבחינת חכמה עילאה: "בראשית", ותרגום ירושלמי מתרגם "בחוכמתא".

החכמה היא מקורו של הקיום הרגיל, כפי שנאמר בפסוק: "עשית כולם בחכמה"; והתרגום הארמי מתרגם את המילה הראשונה בתורה, "בראשית", כ"בחוכמתא". לכן פריון טבעי משקף את החכמה.

אבל אם יראו גידול הפירות וההשפעה בעילוי רב שלא בערך כל הארצות וכוזכר בדברי רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] סוף מס' [מסכת] כתובות.

אבל אם ראו שהפירות גדלים ושההשפעה ניתנת בריבוי גדול, ללא כל יחס לשאר הארצות, כפי שמוזכר בדברי חז"ל בסוף מסכת כתובות,

אולם אם הפירות והברכה היו למעלה מכל יחס לכל ארץ אחרת, כפי שמתארים חז"ל בסוף מסכת כתובות, הדבר היה מעיד על מקור נעלה יותר.

אז יובן שההשפעה לשם נמשך מבחי' אין שהוא למעלה מבחי' חכמה שמשם נמשך בגילוי יותר שלא על ידי צמצומים כו'.

הרי אפשר להבין שההשפעה שם נמשכת מבחינת אין, שלמעלה מבחינת חכמה, ומשם היא נמשכת בגילוי רב יותר, ללא צמצומים וכדומה.

אז הברכה באה מבחינת אין, שהיא למעלה מחכמה. משם ההשפעה מגיעה בגילוי רב יותר, בלי לעבור דרך הצמצומים המגבילים את מה שנמשך באמצעות החכמה.

הרי מובן מזה ג"כ איך אפי' [אפילו] בהשפעה גשמית ממש נמשך ומתלבש מבחי' אין שלמעלה אפי' [אפילו] מבחי' חכמה ואיך הוא

מכאן מובן גם כיצד אפילו בהשפעה גשמית ממש נמשך ומתלבש משהו מבחינת אין, שלמעלה אפילו מבחינת חכמה. וכיצד ייתכן הדבר?

מכאן שגם ברכה גשמית יכולה לכלול משהו מבחינת אין, שהיא למעלה מחכמה. השאלה היא כיצד יכולה בחינה נעלית כל כך להימצא בדבר גשמי.

אלא ודאי עיי' השתלשלות מדרגות רבות עד אין קץ רק שמ"מ מלובש בזה ממש מבחי' אין ומזה נמשך תוספת הברכה והגידול בתוספת מרובה.

אלא ודאי הדבר נעשה באמצעות השתלשלות של מדרגות רבות עד אין קץ; ואף על פי כן, משהו מבחינת אין עצמה מלובש בה, ומכאן נובעים תוספת הברכה והגידול הרב.

התשובה היא שוב השתלשלות: ההשפעה עוברת דרך אינספור מדרגות, ובכל זאת משהו מבחינת אין עצמה נשאר מלובש בה. זהו מקור תוספת הברכה והצמיחה המרובה של הארץ.

א"כ מכ"ז [מכל זה] יובן למשכיל ענין בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שההשפעה נמשך מרום המעלות ממש רק שנמשך ומתלבש בכל עולם ובכל נברא לפי ערכו.²⁹

אם כן, מכל האמור יבין המשכיל את ענין בחינת ממלא כל עלמין: ההשפעה נמשכת ממש מרום המעלות, אלא שהיא נמשכת ומתלבשת בכל עולם ובכל נברא לפי מידתו.

המסקנה: ממלא כל עלמין היא השפעה הנמשכת מן המדרגה הנעלית ביותר, ומתלבשת בכל עולם ובכל נברא לפי מידתו.

6 ולכן יש באור וחיות זה התחלקות מדרגות רבות אין קץ ממש שאפי' [שאפילו] בכל עולם מתחלק לדי בחי' דצח"מ [דומם צומח חי מדבר].

לכן יש באור ובחיות הזאת חלוקה לרמות רבות, ממש בלי סוף. אפילו בכל עולם היא מתחלקת לארבע בחינות: דומם, צומח, חי ומדבר.

מכיוון שממלא כל עלמין יורד דרך מדרגות, הוא מתחלק לאינספור דרגות. אפילו בתוך עולם אחד הוא מתחלק לארבעה סוגי נבראים: דומם, צומח, חי ומדבר — האדם.

וגם בכל בחי' מדי בחי' אלה יש מדרגות שונות עד אין קץ ומספר ולכל בחי' לפי ערכה כך היא ההמשכה וזהו לכל חד לפום שיעורא דיליה:

גם בכל אחת מארבע הבחינות האלה יש מדרגות שונות עד אין סוף ואין מספר; ולכל בחינה, לפי מידתה, כך היא ההמשכה. זהו [פירוש] "לכל אחד לפי שיעורו שלו".

בכל אחד מארבעת הסוגים האלה יש מדרגות נוספות בלי סוף, וכל אחד מקבל את השפע לפי מידתו. זו משמעות הביטוי הארמי "לכל אחד לפי שיעורו שלו".

האור הסובב את כל העולמות והמלך

7 ובחינת סוכ"ע הוא אור וחיות אלקי שאינו מתלבש תוך עלמין ממש ואין פיי סוכב³⁰ עולה וסוכב מלמעלה אלא שהוא גי"כ תוך עלמין

ובחינת סוכב כל עלמין היא אור וחיות אלוקית שאינה מתלבשת ממש בתוך העולמות. משמעות "מקיפה" אינה שהיא מתרוממת ומקיפה מלמעלה, אלא שגם היא נמצאת בתוך העולמות,

כעת מדובר באופן השני, סוכב כל עלמין. זהו אור וחיות אלוקית שאינם מתלבשים בתוך העולמות. "מקיפה" אין פירושו שהיא מרחפת מעליהם או סביבם במרחב; גם היא נמצאת בתוך העולמות.

אלא שאינו מתלבש בהם וכמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא³¹ אני דוקא שאין בחיות ההוא בחי התחלקות כלל אני ראשון ואני

אלא שאינה מתלבשת בהם, וכמו שכתוב: "האם אינני ממלא את השמים ואת הארץ?" — "אני" דוקא, שכן בחיות זו אין כלל התחלקות למדרגות: "אני ראשון ואני

היא נמצאת בהם בלי להתלבש בהם, כפי שנאמר בפסוק: "האם אינני ממלא את השמים ואת הארץ?" הדגש הוא על "אני" — ה' עצמו, שאין בו כלל התחלקות; גם הפסוק "אני ראשון ואני אחרון" מבטא את אותו רעיון.

אחרון³² קדמון לכל הקדומים^{33,34,35,36} כו' משא"כ בחי ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הוא בבחי גבול מהלך תי"ק שנה כו' רגלי החיות³⁷ כו'.

אחרון, "קדמון לכל הקדומים" וכו'. לעומת זאת, בחינת ממלא כל עלמין היא בבחינת גבול: "מהלך חמש מאות שנה" וכו', "רגלי החיות" וכו'.

הוא "קדמון לכל הקדומים", למעלה מכל זמן והתחלקות. ממלא כל עלמין, לעומת זאת, מוגבל: חז"ל מתארים את השמים במידות של מרחק, "מהלך חמש מאות שנה", ועד "רגלי החיות" — המלאכים הקדושים הנקראים חיות.

8 וזהו ארוממך שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית. אלקי שבחי האור וחיות שנמשך מבחי סוכ"ע הוא ע"י המלך שמלך שמו נקרא^{38,39} עליהם כמשל המלך שרק שמו והתפשטותו על מדינות ממשלתו.

וזהו [פירוש] "ארוממך": עצמותו ומהותו מרוממות ונישאות עד אין קץ ותכלית. "אלקי": בחינת האור והחיות הנמשכים מבחינת סוכב כל עלמין היא באמצעות "המלך", שעליהם נאמר "מלך שמו נקרא", בדומה למלך שרק שמו והתפשטותו חלים על מחוזות מלכותו.

כעת מוסברת כל מילה בפסוק. "ארוממך" מתייחס לעצמותו של ה', המרוממת עד אין קץ. "אלקי" — האור הנמשך מבחינת סוכב כל עלמין — בא באמצעות "המלך", כפי שנאמר בפיוט: "מלך שמו נקרא". עצמותו של מלך אינה נמצאת במחוזותיו; רק שמו וסמכותו מתפשטים בהם.

והמשכה זו שמבחי' סוכי' להיות בחי' מלי' מכי' הוא עיי' ישראל אין מלך בלא עם⁴⁰ כוי

והמשכה זו, מבחינת סובב כל עלמין להיות בחינת מלכות — "מלכותך מלכות כל עולמים" — היא באמצעות ישראל, שהרי "אין מלך בלא עם" וכו'.

המשכה זו, מבחינת סובב כל עלמין להיות מלכות — "מלכותך מלכות כל עולמים" — תלויה בישראל, משום ש"אין מלך בלא עם". מלך נעשה מלך רק באמצעות מי שמקבלים עליהם את מלכותו.

ודוד אמר המקרא הזה בעד כלל ישראל ארוממך אלקי הוא עיי' המלך כוי: (ופיי' הענין הוא דבחי' סוכי' זהו המשכה מא"ס ב"ה שנמשך להיות מתנשא על העלמין).

ודוד אמר פסוק זה בשם כלל ישראל: "ארוממך אלקי" נעשה באמצעות "המלך" וכו'. (פירוש העניין הוא שבחינת סובב כל עלמין היא המשכה מאין סוף ברוך הוא, הנמשכת כדי להיות בהתנשאות על העולמות.)

דוד אמר את הפסוק בשם כל ישראל: באמצעות, "ארוממך אלקי" נעשה באמצעות "המלך". כעת מוסבר בסוגריים שבחינת סובב כל עלמין היא המשכה מאין סוף, המתנשאת מעל העולמות.

ובהתנשאות זו הוא מחיה אותם והוא החיות בבחי' מקיף שהרי ההתנשאות והרוממות שהמלך מרומם ומתנשא על עמו אין זה בחי' המשכה בפנימיות כ"א הוא כמו ענין הארה מבחוץ ובדרך מקיף.

ובהתנשאות זו הוא מחיה אותם, וזוהי החיות בבחינת מקיף. שהרי ההתנשאות והרוממות שבהן המלך מרומם ומתנשא על עמו אינן המשכה בפנימיותם, אלא מעין הארה מבחוץ, בדרך מקיף.

ההתנשאות עצמה מחיה את העולמות, כחיות מקיפה. התנשאותו של מלך על עמו אינה נכנסת לתוכם בפנימיות; היא פועלת עליהם מבחוץ ומקיפה אותם.

ולמעלה עיי' נמשך להם חיות וקיום מבחי' התנשאו' [התנשאות] ומקיף זה. וזהו הנק' סוכי' והוא בחי' מלכותך מכי' [מלכות כל עולמים].⁴¹

ובאמצעות זאת נמשכים להם מלמעלה חיות וקיום מבחינת התנשאות ומקיף זו. וזהו הנקרא סובב כל עלמין, וזוהי בחינת "מלכותך מלכות כל עולמים".

באמצעות התנשאות זו העולמות מקבלים חיות וקיום. זוהי בחינת סובב כל עלמין, והיא מה שהפסוק מכנה "מלכותך מלכות כל עולמים".

והחיות המתלבש בפנימיותן שזהו בחינת ממכי' [ממלא כל עלמין] היא מבחינת דבר ה' ואתה מחיה את כולם⁴² היינו האותיות מאל"ף עד תי"ו⁴³ והי' מוצאות וזהו פי' אתה. הוא המתלבש בפנימיותם.

ואילו החיות המתלבשת בפנימיותם, שהיא בחינת ממלא כל עלמין, היא מבחינת "דבר ה'", "ואתה מחיה את כולם": היינו האותיות מאל"ף ועד תי"ו וחמשת מוצאות הפה. וזהו פירוש "אתה" — הדבר המתלבש בפנימיותם.

החיות הפנימית של העולמות, ממלא כל עלמין, היא "דבר ה'" — אותיות הדיבור האלו. המילה "אתה" רומזת לכך: אל"ף ועד תי"ו, כלומר כל האותיות, וה"א, שערכה חמש, רומזת לחמשת מוצאות הפה שבהם נוצר הדיבור.

משא"כ בחי' מלכותך וההתנשאות זהו בחי' סוכ"ע. אבל מהותו ועצמותו ית' הוא למעלה מעלה מבחי' סוכ"ע. וכמשל המלך שמהותו ועצמותו אינו מה שמתנשא על עם כי התנשאות זו היא רק התפשטות הארה ממנו לבד.

לעומת זאת, בחינת "מלכותך" וההתנשאות היא בחינת סובב כל עלמין. אך מהותו ועצמותו יתברך נמצאות למעלה מעלה מבחינת סובב כל עלמין. וכמו במשל המלך: מהותו ועצמותו אינן ההתנשאות על העם, שהרי התנשאות זו היא רק התפשטות של הארה ממנו.

המלכות וההתנשאות הן בחינת סובב כל עלמין, אך עצמותו של ה' נמצאת הרכה למעלה גם מבחינה זו. עצמותו של מלך אינה ההתנשאות שלו על העם; ההתנשאות היא רק הארה המתפשטת ממנו.

וזהו ארוממך אלקי המלך.⁴⁴ דבחי' רוממות זהו בחי' סוכ"ע לפי שבחינה זו הוא ענין הרוממות וההתנשאות שזהו מקיף על כל עלמין ומחי' אותם עי"ז והוא ג"כ רק מבחי' המלך מדת מלכותו ית'. וזהו [פירוש] "ארוממך אלקי המלך": בחינת הרוממות היא בחינת סובב כל עלמין, שכן עניינה של בחינה זו הוא רוממות והתנשאות, המקיפה את כל העולמות ומחיה אותם באמצעות זאת; וגם היא באה רק מבחינת "המלך" — מידת מלכותו יתברך.

אם כן, הפסוק פירושו: "ארוממך" היא בחינת הרוממות, סובב כל עלמין, המקיפה את כל העולמות ומחיה אותם; וגם בחינה זו באה רק מ"המלך", מידת מלכותו של ה'.

ואלהי הוא בחי' ההארה המתלבשת בתוך כל עלמין והיא הארה מבחי' מלכות. ועל כן פי' ארוממך היא ההמשכה ממהותו ועצמותו ית' להיות בחי' סוכ"ע. ודהע"ה [ודוד המלך עליו השלום] שהיה מרכבה למדת מלכותו אמר זה וכנ"ל):

ו"אלקי" הוא הבחינה של ההארה המתלבשת בתוך כל העולמות, והיא הארה מבחינת מלכות. לכן פירוש "ארוממך" הוא המשכה ממהותו ועצמותו יתברך, כדי שתהיה בבחינת סובב כל עלמין. דוד המלך, עליו השלום, שהיה מרכבה למידת מלכותו, אמר זאת, כפי שהוזכר לעיל.)

"אלקי" הוא האור המתלבש בעולמות, והוא הארה ממלכות. לכן "ארוממך" פירושו להמשיך מעצמותו של ה', כדי ליצור את סובב כל עלמין. דוד המלך, שהיה "מרכבה" למלכותו של ה' — כלי שאין לו רצון משלו — הוא שאמר זאת.

קטע 3 • 91-15

מצה, העומר וביטול

9 אך להיות הכח הזה בנפש שע"י יומשך בחי' סוכ"ע להיות בבחי' מלכות להחיות נבראים בע"ג [בעלי גבול

/ בעל גבול] הוא ע"פ מ"ש שבעת ימים⁴⁵ תאכל מצות לחם עוני כוי

אלא שכדי שיהיה בנפש כוח זה, שעל ידו יימשך אור המקיף את כל העולמות להיות בבחינת מלכות, ולהחיות נבראים מוגבלים, הדבר הוא על פי מה שכתוב: "שבעת ימים תאכל מצות, לחם עוניי וכו':

המאמר פונה אל האדם: איזה כוח בנפש מוריד את האור המקיף את כל העולמות להיות בבחינת מלכות, המחיה נבראים מוגבלים? התשובה מתחילה במצווה "שבעת ימים תאכל מצות, לחם עוניי".

שכדי לקבל התורה בשבועות פנים בפנים⁴⁶ כוי אחרי יציאתן ממצרים שהי' [שהיה] בבחי' אחוריים נצטוו לספור ספירת העומר ז' שבועות.

כדי לקבל את התורה בשבועות "פנים בפנים" וכו', לאחר שיצאו ממצרים, שהייתה אז בבחינת "אחוריים", נצטוו לספור את ספירת העומר במשך שבעה שבועות.

כדי לקבל את התורה בשבועות "פנים בפנים", היה על העם, שיצא ממצרים במצב של "אחוריים", ללא קרבה פנימית, לספור את העומר במשך שבעה שבועות.

10 ובשבוע ראשונה לאכול מצה דייקא. והענין שיש בנפש הבהמית ז' מדות רעות כוי וכ"א [וכל אחד / וכל

אחת] כלולה מכולם זפ"ז [ז' פעמים ז'] הם מ"ט.

ובשבוע הראשון [נצטוו] לאכול דווקא מצה. העניין הוא שבנפש הבהמית יש שבע מדות רעות וכו', וכל אחת מהן כלולה מכולן: שבע פעמים שבע, ובסך הכול ארבעים ותשע.

בשבוע הראשון של הספירה יש לאכול דווקא מצה. בנפש הבהמית יש שבע מדות רעות, שהן מקבילות לשבע המדות הקדושות, וכל אחת מהן כוללת את כל שבע המדות — ובסך הכול ארבעים ותשע.

והוא ענין הספירה להיות המדות בחי' אתהפכא כוי. וזהו ענין העומר שבא מן השעורים מאכל בהמה בחי' נה"ב [נפש הבהמית] כוי.

וזהו ענין הספירה: להביא את המדות למצב של אתהפכא וכו'. וזהו ענין העומר, שבא מן השעורים, מאכל בהמה, הרומז לנפש הבהמית וכו'.

ארבעים ותשעת ימי הספירה נועדו להפוך את המדות האלה. קרבן העומר עצמו בא מן השעורים, שהם מאכל בהמה, והוא רומז לנפש הבהמית.

11 ובז' שבועות אלו מהפכן מעט מעט חסד שבחסד כו'. ע"י שמאיר וממשיך בהן בחי' אור כמשל הנר שדוחה החושך כו'. וזהו וספרתם לשון הארה ואור ואומרים בכל יום היום כו'. היום כו'.

ובשבעת השבועות האלה הופכים אותן בהדרגה, מעט מעט — חסד שבחסד וכו' — על ידי שמאירים וממשיכים בהן בחינה של אור, בדומה לנר שדוחה את החושך וכו'. וזהו [פירוש] "וספרתם" — לשון של הארה ואור; ובכל יום אומרים: "היום..." "היום..." וכו'.

במשך שבעת השבועות הופכים את המדות בהדרגה, צירוף אחד בכל יום, החל ב"חסד שבחסד". הדבר נעשה באמצעות הארת אור בתוכן, כפי שנר דוחה את החושך. לכן נאמר בתורה "וספרתם" — מילה שמשמעותה גם הארה — ובכל יום סופרים ואומרים: "היום..."

12 והמשכת האור הוא מלמעלה מבחי' המדות שע"י מתהפכים המדות מבחי' אהבה שבלעו"ז [שבלעומת זה] לאהבת ה' כו'.

והמשכת האור היא מלמעלה מבחינת המדות, ועל ידה מתהפכות המדות: מבחינת אהבה לצד שכנגד לאהבת ה' וכו'.

האור שהופך את המדות בא מלמעלה מהן, מדרגה גבוהה מן הרגש. באמצעותו הופכת אהבה המכוונת לצד שכנגד, כלומר לאהבות של תענוגות העולם, לאהבת ה'.

וכמ"ש וספרתם לכם ממחרת השבת⁴⁷ מלמעלה מבחי' המדות. אך א"א להיות בחי' אתהפכא מכלי שתקדים תחלה בחי' אתכפייא שהיא בחי' בטול בצונך⁴⁸ כו'.

וכמו שכתוב: "וספרתם לכם ממחרת השבת" — מלמעלה מבחינת המדות. אך אי אפשר שתהיה בחינת אתהפכא בלי שתהיה קודמת לה תחילה בחינת אתכפייא, שהיא בחינת ביטול: "בטל רצונך" וכו'.

הפסוק רומז לכך: "ממחרת השבת" — למעלה משבעת הימים, מעל המדות. אך כדי שתהיה אתהפכא נדרשת תחילה אתכפייא: הנחת הרצון האישי בצד, כפי שאומרת המשנה: "בטל רצונך מפני רצונו".

13 וכנודע שא"א להיות התהוות יש מיש כמשל הגרעין הנזרע בארץ שמתרקב תחלה ונעשה בחי' אין ואז יכול להיות צומח גם בתוספת מרובה ע"י כח הצומח שבארץ.

כידוע, דבר אינו יכול להתהוות מדבר אחר; הדבר דומה לגרעין שנזרע באדמה: תחילה הוא נרקב ונעשה בבחינת "אין", ואז הוא יכול לצמוח, ואף לגדול במידה מרובה, מכוח הצמיחה שבאדמה.

זהו עיקרון כללי: דבר קיים אחד אינו יכול להתהוות ישירות מדבר קיים אחר. הגרעין צריך תחילה להירקב באדמה ולהיעשות "אין"; רק אז כוח הצמיחה שבאדמה יכול להצמיח אותו, ואף להגדילו פעמים רבות.

משא"כ קודם הרקבון שהוא עדיין בבחי' יש לכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ביציא' [ביציאת] אפרוח מן הביצה כי קא גביל עפרא בעלמא הוא^{49, 50} כו'.

אבל לפני הריקבון, כשהוא עדיין בבחינת "יש", אין הדבר כך. לכן אמרו חז"ל על יציאת אפרוח מן הביצה: "כי קא גביל, עפרא בעלמא הוא" וכו'.

לפני שהגרעין נרקב הוא עדיין "יש", ולכן אינו יכול לצמוח. כך גם אמרו חז"ל על אפרוח: הוא מקבל צורה רק לאחר שהביצה נרקבה — "כשהוא מתגבש, אינו אלא עפר".

14 וכך א"א להיות מבחי' אהבה שבלעומת זה בחי' אהבת ה' אם לא שתקדים תחלה בחי' בטול.

כך גם אהבה המופנית לצד שכנגד אינה יכולה להפוך לאהבת ה', אלא אם כן מקדימה אותה תחילה בחינת ביטול.

כך גם באהבה: אהבה המופנית לצד שכנגד אינה יכולה להפוך לאהבת ה', אלא אם כן הביטול קודם לה.

וכמ"ש בקי"ש [בקריאת שמע] אחד ואהבת⁵¹ שתחלה צ"ל מסי"נ [מסירות נפש] בחי' בטול למסור נפשו באחד ועי"ז ואהבת בכל לבבך בשני יצריך⁵² כו'

כפי שנאמר בקריאת שמע: "אחד", [ואחר כך] "ואהבת". תחילה צריכה להיות מסירות נפש, בחינת ביטול — למסור את הנפש באמירת "אחד"; ועל ידי כך מתקיים "ואהבת בכל לבבך", בשני יצריך וכו',

סדר הפסוקים בקריאת שמע מראה זאת: תחילה "אחד", ואחר כך "ואהבת". אמירת "אחד" פירושה למסור את עצמך לגמרי, במסירות נפש; ורק אחר כך בא "בכל לבבך", שחכמים פירשו "בשני יצריך" — ביצר הטוב וביצר הרע.

שהוא ענין אתהפכא כו' וזהו ענין המצה שנצטוו לאכול בשבוע הא' של ספירה וגם קודם ספירה כי מצה בחי' אתכפיא ובטול.

וזהו ענין אתהפכא וכו'. וזהו גם ענין המצה, שנצטוו לאכול בשבוע הראשון של הספירה וגם קודם הספירה, שכן המצה היא בחינת אתכפיא וביטול.

לאהוב את ה' גם באמצעות היצר הרע פירושו להפוך אותו — אתהפכא. משום כך נצטוו לאכול מצה, שהיא אתכפיא וביטול, לפני הספירה ובשבוע הראשון שלה.

כי המצה אין בה התנשאות להיות תופח ועולה וגם אין בה טעם כמו החמץ והא' תליא כנודע שמי שאין בו בחי' התנשאות אינו רוצה למצא טעם בעבודתו כו'.

המצה אינה מתנשאת, אינה תופחת ועולה, וגם אין בה טעם כמו בחמץ. שני הדברים תלויים זה בזה, כידוע: מי שאין בו בחינת התנשאות אינו מבקש למצוא טעם בעבודתו וכו'.

המצה אינה תופחת ואין לה טעם, בניגוד לחמץ; שני הדברים קשורים זה בזה. אדם שאין בו חשיבות עצמית אינו מחפש סיפוק אישי בעבודתו את ה'.

וזהו ענין המצה לחם עוני לפני קבלת התורה [התורה] כמ"ש ונפשי כעפר לכל תהיה⁵³ ואח"כ פתח לבי בתורתך כו' שע"י נפשי כעפר יוכל להיות אח"כ בחי' אתהפכא ולהיות פכ"פ [פנים בפנים].

וזהו ענין המצה, "לחם עוני", לפני קבלת התורה, כפי שנאמר: "ונפשי כעפר לכל תהיה", ואחר כך: "פתח לבי בתורתך" וכו'. על ידי "ונפשי כעפר" יכולה לבוא לאחר מכן בחינת אתהפכא, ולהיות פנים אל פנים.

המצה, "לחם עוני", באה לפני קבלת התורה, כפי שמופיע בתפילה: "ונפשי כעפר לכל תהיה", ואחר כך "פתח לבי בתורתך". כאשר אדם עושה את עצמו כעפר, מתאפשרת לאחר מכן אתהפכא ונוצרת מערכת יחסים של "פנים אל פנים".

15 והנה בבחי' זו בחינת אתכפייא הוא למעלה מבחי' אתהפכא. כי הגם שאינו מהפך את המדות עדיין מ"מ הרי הוא בטול מכל וכל.

והנה, מבחינה זו, מדרגת הכפיפות (אתכפייא) גבוהה ממדרגת השינוי (אתהפכא): אף שעדיין אין האדם משנה את מדותיו, מכל מקום זהו ביטול מוחלט ושלם.

במובן אחד, הכפיפות (אתכפייא) גבוהה מן השינוי (אתהפכא): עוד לפני שהמדות השתנו, האדם נתון כולו ובטל לחלוטין.

ובאתעדל"ת [ובאתערותא דלתתא] זו בבחי' בטול שמסלק א"ע [את עצמו] מכל בבחי' אתכפייא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] להיות נמשך מבחי' סוכ"ע בחי' מלי' שהוא ג"כ בחי' הסתלקות עצמותו ומהותו ית' להחיות רוח שפלים ולב נדכאים⁵⁴ כו'.

ועל ידי אתערותא דלתתא זו, בבחינת ביטול, שבה האדם מסלק את עצמו מן הכול בבחינת אתכפייא, [יש] אתערותא דלעילא, כדי שיימשך ממדרגת סוכב כל עלמין מדרגת מלכות, שהיא גם בחינת הסתלקות עצמותו ומהותו יתברך, להחיות רוח שפלים ולב נדכאים וכו'.

אתערותא דלתתא זו, שבה האדם מסלק את עצמו מן הכול מתוך כפיפות, מעוררת אתערותא דלעילא: ממדרגת סוכב כל עלמין נמשכת מדרגת מלכות. מלכות היא עצמה בחינת "הסתלקות" של עצמות ה' — כמו מלך הנישא מעל עמו — וזהו האור ש"להחיות רוח שפלים ולב נדכאים".

קטע 4 • 161-18

עול מלכות שמים שאינו משתנה

16 וזהו בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]. היינו להיות בחי' ברכה והמשכה בבחי' מלכותו לעולם ועד. כי ועד בחילופי אתוון אחד.⁵⁵

וזהו [פירוש] "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד": שתהיה בחינת ברכה והמשכה בבחינת מלכותו לעולם ועד. שהרי "ועד", בחילוף אותיות, הוא "אחד".

זהו הסבר למענה על קריאת שמע, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". "ברוך" מתפרש כהמשכה, ולכן המילים מדברות על המשכת מלכות ה' לעולם; ו"ועד", בחילוף אותיות, הוא "אחד" שבקריאת שמע.

וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] כ"מ [כל מקום] שנאמר ועד אין לו הפסק⁵⁶ היינו להיות מלך מלך ימלך עד אין קץ כו'.

וחכמינו ז"ל אמרו: "כל מקום שנאמר ועד אין לו הפסק". כלומר, שיהיה "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלך" בלי סוף וכו'.

חכמינו אמרו ש"ועד" פירושו תמיד בלי הפסק. לכן ההמשכה אל המלכות אינה נפסקת: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלך" בלי סוף.

ובנפש היינו שלא להיות בחיי שינויים תוך התפלה ואחר התפלה כל היום שהשינויים הוא מבחי' וימלך וימת כו'. וזהו ענין תרומה להוי' שהוא בחי' הביטול מלמטה למעלה.

ובנפש, פירוש הדבר שלא יהיו שינויים בין זמן התפילה לבין הזמן שאחריה, במשך כל היום; שהשינויים נובעים מבחינת "וימלך... וימת" כו'. וזהו ענין "תרומה להוי'", שהיא בחינת הביטול מלמטה למעלה.

בנפש האדם פירוש הדבר שלא יהיה שינוי בין זמן התפילה לבין שאר היום, שכן השינוי נובע מעולמם של המלכים ש"וימלך... וימת". הכנעה בלתי משתנה כזאת היא ההקדמה הראשונה, "להוי'" — ביטול העולה מלמטה למעלה.

(והענין שהמשכה זו להיות בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] הוא ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ג"כ בבחי' זו שאין לה הפסק דהיינו בחי' קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שענין עול הוא בחי' אתכפייא ובטול רצון שבחינה זו אין לה הפסק כי בחי' זו יוכל להיות בשוה כל היום כולו.

(והענין הוא שהמשכה זו, שתהיה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", נעשית גם על ידי אתערותא דלתתא מסוג זה, שאין לה הפסק; היינו בחינת קבלת עול מלכות שמים. שהרי עול הוא בחינת אתכפייא וביטול הרצון, ובחינה זו אין לה הפסק, שכן היא יכולה להישאר באותה מידה במשך כל היום כולו.

ההערה שבסוגריים מסבירה שהמשכה של "ברוך שם..." בלי הפסק נובעת מאתערותא דלתתא שאף היא אינה נפסקת: קבלת עול מלכות שמים. עול פירושו הכנעה והנחת הרצון האישי בצד, והדבר יכול להישאר באותה מידה במשך כל היום.

היינו שגם אחר התפלה אע"פ [אף על פי] שאינו עוסק בעומק ההתבוננות מ"מ יוכל להיות בבחי' אתכפייא מצד ההסכם שנשאר אצלו בשעת התפלה.

כלומר, גם לאחר התפילה, אף שאדם אינו עוסק בהתבוננות עמוקה, בכל זאת הוא יכול להיות בבחינת אתכפייא מכוח ההחלטה שנשארה בו מזמן התפילה.

גם לאחר התפילה, כשאדם כבר אינו נתון בהתבוננות עמוקה, הוא יכול להישאר בהכנעה מכוח ההחלטה שקיבל בזמן התפילה.

משא"כ בבחינת אהבה יש שינוי בין שעת התפלה לאחר התפלה כו' ונמצא מעלת בטול רצון ואתכפייא יש לה מעלה יתירה בבחי' זו גם כן והוא מה שאין בה⁵⁷ שינויים:⁵⁸

לעומת זאת, בבחינת האהבה יש שינוי בין זמן התפילה לבין הזמן שאחריה וכו'. נמצא שמעלת ביטול הרצון והאתכפייא עולה גם מבחינה זו, שכן אין בה שינויים.

האהבה, לעומת זאת, משתנה בין התפילה לבין הזמן שאחריה. לכן יש יתרון נוסף להכנעה: היא אינה משתנה.

והענין הוא כי הנה ידוע דכל השינויים הוא מבחי' שבה"כ [שבירת הכלים] וכמ"ש בזה"ק [בזהר הקדוש] בענין וימלך וימת כו' דז' מלכין דתהו דמאן דנפיל מדרגיה אקרי מות.⁵⁹

והענין הוא, כידוע, שכל השינויים נובעים מבחינת שבירת הכלים, וכמו שכתוב בזהר הקדוש בענין "וימלך... וימת" כו', על שבעת מלכי התוהו: מי שנופל ממדרגתו נקרא מת.

מדוע יש בכלל שינויים? כל שינוי נובע משבירת הכלים. הוהר מפרש את מלכי אדום ש"וימלך... וימת" כשבעת מלכי התוהו, ומסביר שמי שנופל ממדרגתו נקרא "מת".

וענין נפילה זו שלהם הוא שהיו בבחי' רצוא בלבד ולא היה בהם בחי' השוב. ולכן אין קיום לבחי' זו.

וענין נפילתם הוא שהיו בבחינת רצוא בלבד, ולא הייתה בהם בחינת שוב. לכן אין לבחינה זו קיום.

מלכי התוהו נפלו משום שהיו בהם רצוא בלבד — התעוררות של עלייה — בלי שוב, כלומר בלי חזרה והתיישבות. מצב כזה אינו יכול להתקיים לאורך זמן.

וכן בנפש האדם צ"ל בחי' רוי"ש [רצוא ושוב] דייקא כמ"ש ואהבת ואח"כ ודברת במ⁶⁰ בד"ת [בדברי תורה] כו' כנודע.^{61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70}

כך גם בנפש האדם צריכים להיות דווקא רצוא ושוב, כפי שכתוב: "ואהבת", ואחר כך "ודברת במ", בדברי תורה וכו', כידוע.

גם בנפש האדם נחוצים הן רצוא והן שוב: תחילה "ואהבת" — התעוררות האהבה בתפילה, ואחר כך "ודברת במ" — החזרה ללימוד התורה.

17 והנה מצד בחי' שבה"כ [שבירת הכלים] הנ"ל נמשכים כל השינויים ג"כ באדם שאע"פ [שאף על פי] שמתפלל באהבה עכ"ז [עם כל זה] אחר התפלה יוכל להיות נמשך ח"ו [חס ושלום] אחר תאוות עוה"ז אלא השמירה לזה היא בחי' השוב ודברת במ⁷¹ ובקיום המצות כו'.

קעת, מצד הבחינה של שבירת הכלים שהזכרה לעיל, נמשכים כל השינויים גם באדם: אף שהוא מתפלל באהבה, בכל זאת לאחר התפילה הוא עלול, חלילה, להיגרר אחר תאוות העולם הזה. ההגנה מפני זאת היא בחינת השוב — "ודברת במ" — וקיום המצוות וכו'.

שבירת הכלים היא גם מקור השינויים באדם: אדם יכול להתפלל באהבה, ולאחר מכן להיגרר, חלילה, אחר תאוות העולם. ההגנה היא השוב, כלומר החזרה: "ודברת במ" — לימוד התורה — וקיום המצוות.

אך הנה ידוע דהשבירה היה בז' מדות לכד אבל בבחי' מלכות לא היה כלל שבירה ממש וכמ"ש בספרא דצניעותא ובפ"י האר"י [האלקי רבי יצחק] ז"ל [זכרנו לברכה / זכרונם לברכה] שם.

אך כידוע, השבירה הייתה בשבע המדות בלבד; בבחינת מלכות לא הייתה שבירה ממש כלל, כפי שנכתב בספרא דצניעותא ובפירוש האריז"ל שם.

השבירה פגעה רק בשבע המדות; מלכות לא נשברה ממש. אדמו"ר הזקן מצטט את ספרא דצניעותא, חלק מהזהר, ואת פירוש האריז"ל עליו.

18 וזהו הענין שבחיי קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שהוא בחי' בטול רצון אין בה שינוי והוא בחי' ועד שאין לה הפסק.

וזו הסיבה שקבלת עול מלכות שמים, שהיא ביטול הרצון, אינה משתנה: זו בחינת "ועד", שאין לה הפסק.

לכן קבלת עול מלכות שמים, הנחת רצונו של האדם בצד, אינה משתנה: היא שייכת למלכות, שלא נשברה. זו בחינת "ועד", שאין לה הפסק.

וע"י אתערותא דלתתא בבחי' זו מעורר ג"כ למעלה להיות בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] דהיינו שיהיה ברכה והמשכה מעצמות א"ס ב"ה להיות בחי' שם כבוד מלכותו.

ועל ידי אתערותא דלתתא בבחינה זו מעוררים גם למעלה שיהיה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"; כלומר, שתהיה ברכה והמשכה מעצמות אין סוף ברוך הוא, כדי שתהיה בחינת "שם כבוד מלכותו".

באמצעות אתערותא דלתתא זו האדם מעורר גם את המענה מלמעלה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם" — המשכה מעצמותו ממש של אין סוף, כדי שתהיה בחינת "שם כבוד מלכותו".

קטע 5 • 191-20

התרומה הראשונה: מלמטה למעלה

19 וכענין המבואר למעלה בפירוש ארוממך אלקי המלך.⁷² וזהו ענין תרומה האי להוי'. הלמ"ד מורה על ההעלאה ממטה למעלה.

הדבר דומה למה שהתבאר לעיל בפירוש "ארוממך אלקי המלך". זהו עניינה של התרומה הראשונה, "להוי'": הלמ"ד מציינת העלאה מלמטה למעלה.

הדבר תואם את ההסבר שניתן לעיל לפסוק "ארוממך אלקי המלך". כעת מתבארת התרומה הראשונה, "להוי'": האות למ"ד מציינת העלאה מלמטה למעלה.

והיינו מפני שהמשכת הרוממות ובחי' מלכות ממהותו ועצמותו ית' עם היות שזהו המשכה וירידה מעצמותו להיות סוכ"ע

הסיבה לכך היא שהמשכת הרוממות ובחינת המלכות ממהותו ועצמותו ית', אף שהיא המשכה וירידה מעצמותו כדי להיות סוכב כל עלמין,

המשכת הרוממות והמלכות מעצמותו של ה' היא למעשה המשכה וירידה מעצמותו, כדי להיות סוכב כל עלמין.

אך מהות המשכה זו הרי אינה בהתלבשות בהעלמין רק בחי' רוממות והתנשאות עליהם שזהו כעין העלאה ממטה למעלה.

אולם מהותה של המשכה זו אינה התלבשות בעולמות, אלא רק בחינת רוממות והתנשאות עליהם, ולכן היא דומה להעלאה מלמטה למעלה.

אולם המשכה זו אינה נכנסת לתוך העולמות, אלא מבטאת רוממות והתנשאות עליהם. לכן היא דומה לעלייה מלמטה למעלה, וזוהי הסיבה שהיא נקראת תרומה "להוי'".

לכן נקי' המשכה זו בזהר בלי' [בלשון] אסתלק יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] כמאמר הידוע כד אתכפייא סט"א [סטרא אחרא]⁷³ אסתלק יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] בכולהו עלמין.

לכן הזוהר מכנה המשכה זו בלשון "אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא", כלומר, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה, כפי שנאמר במאמר הידוע: "כד אתכפייא סטרא אחרא, אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין" — כאשר הסטרא אחרא נכפפת, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה בכל העולמות.

זו הסיבה שהזוהר מתאר את המשכה הזאת במילה "אסתלק": "כד אתכפייא סטרא אחרא, אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין" — כאשר הסטרא אחרא נכפפת, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה בכל העולמות. הכפפת הצד האחר, אתכפיא, היא שמביאה לכך.

20 ואין זה ענין סילוק האור ממש ח"ו [חס ושלום]. דא"כ מאי מעליותא אלא אדרבה ודאי היא המשכת וגילוי אור א"ס ב"ה

אין זה סילוק ממש של האור, חס ושלום, שאם כן, מהי המעלה [שבכך]? אדרבה, בוודאי יש כאן המשכה וגילוי של אור אין סוף ברוך הוא,

המילה "אסתלק" שבזוהר עשויה להתפרש כ"מסתלק", אך אין פירושה שהאור מסתלק ממש, שאם כן, מהי המעלה בהכנעת הסטרא אחרא? אדרבה, יש כאן המשכה וגילוי של אור אין סוף.

רק שהוא בחי' גילוי אור הסוכ"ע שא"א שיהיה הגילוי בפנימיות בתוך הכלי כ"א בבחינת רוממות ולכן נקי' אסתלק כאלו האור מתגלה רק מעט ומסתלק.

אלא שזו בחינת גילוי של סוכב כל עלמין, שאינו יכול להתגלות בפנימיות, בתוך הכלי, אלא רק בדרך של רוממות. לכן הוא נקרא "אסתלק", כאילו האור מתגלה רק מעט ומסתלק.

אלא שזהו גילוי של סוכב כל עלמין, שאינו יכול להתגלות בפנימיות, בתוך כלי, אלא רק בבחינת רוממות מעליו. לכן הוא נקרא "אסתלק", כאילו האור מתגלה רק מעט ומתרומם ומסתלק.

ע"כ נאמר תרומה להוי"ה⁷⁴ שיהי [שיהיה] בבחינת רוממות והתנשאו' [והתנשאות] והוא המשכת אור הסוכ"ע ממקורו שהמשכה זו היא כמו העלאה.

לכן נאמר "תרומה להוי"ה": שתהיה בבחינת רוממות והתנשאות. זו המשכת אור סובב כל עלמין ממקורו, והמשכה זו דומה לעלייה.

לכן נאמר בפסוק "תרומה להוי"ה": אור סובב כל עלמין נמשך ממקורו בבחינת רוממות, ולכן עצם ההמשכה דומה לעלייה.

ועוד שהמשכה זו היא ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שבבחי' העלאה ובטול מלמטה למעלה כנ"ל. וזהו ענין תרומה האחת שהיא מלמטה למעלה:

ועוד, המשכה זו נעשית באמצעות אתערותא דלתתא, שהיא בבחינת עלייה וביטול מלמטה למעלה, כנזכר לעיל. וזהו עניינה של התרומה האחת [מבין השתיים], שהיא מלמטה למעלה.

נוסף על כך, הדבר נעשה באמצעות אתערותא דלתתא, שהיא עצמה עלייה וביטול מלמטה למעלה. לכן התרומה הראשונה היא מלמטה למעלה.

קטע 6 • 211-25

התרומה השנייה: באמצעות האבות

21 ואח"כ כתי' [כתיב] כל נדיב לבו יביאה את תרומת⁷⁵ הוי'. היא בחי' ההמשכה מלמעלה למטה תרומה לי' [לשון] הפרשה כנ"ל. תרי ממאה כו'.

ואחר כך נאמר: "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה". זו בחינת ההמשכה מלמעלה למטה; "תרומה" היא מלשון הפרשה, כפי שהוזכר לעיל: "תרי ממאה", כלומר שניים מתוך מאה, וכן הלאה.

הפסוק ממשיך: "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה". תרומה זו היא המשכה מלמעלה למטה; "תרומה" במובן של הפרשת חלק: "תרי ממאה" — שניים מתוך מאה, אחד מחמישים, השיעור הממוצע של תרומה.

היינו להיות נמשך מבחי' הוי' הוא בחי' סוכ"ע מהווה תמיד כי היו"ד שבראש מורה על הפעול' [הפעולה] כמו ככה יעשה איוב⁷⁶ כו' בבחי' הוי' שבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] יו"ד צמצום כו'.

כלומר, שתימשך בחינה מהוי', שהיא בחינת סובב כל עלמין, המהווה תמיד; שהרי היו"ד שבראש מורה על פעולה, כמו "ככה יעשה איוב" וכו'. ואילו בבחינת הוי' שהיא בחינת ממלא כל עלמין, היו"ד היא צמצום וכו'.

המשכה זו באה מהוי', שהיא סובב כל עלמין ומהווה הכול תמיד. היו"ד שבראש השם, בדומה ליו"ד של "יעשה" בפסוק "ככה יעשה איוב", מורה על פעולה מתמדת. לעומת זאת, בשם הוי' כפי שהוא בבחינת ממלא כל עלמין, היו"ד, שהיא נקודה אחת, מסמלת צמצום.

22 והמשכה זו ע"י נדיבים בחיי האבות שנקראים נדיבים ורועים. כי נדבן הוא בחיי משפיע מטובו לזולתו.

והמשכה זו נעשית באמצעות "הנדיבים", בחינת האבות, שנקראים "נדיבים" ו"רועים". שכן נדבן הוא מי שמשפיע מטובו לזולתו.

המשכה שנייה זו נעשית באמצעות "הנדיבים" — האבות, שנקראים גם "נדיבים" וגם "רועים". נדבן הוא אדם שנותן מטובו לאחרים.

וכן הרועה רועה צאנו במרעה טוב ומאכיל ומשקה אותם. וכמ"ש נדיבי עמים נאספו⁷⁷ עם אלקי אברהם כו'

וכן הרועה מנהיג את צאנו למרעה טוב, מאכיל אותם ומשקה אותם. וכמו שכתוב: "נדיבי עמים נאספו, עם אלקי אברהם" וגו';

גם הרועה מנהיג את צאנו למרעה טוב, ומאכיל ומשקה אותו. האבות נקראים "נדיבים" בתהלים: "נדיבי עמים נאספו, עם אלקי אברהם".

להושיבי עם נדיבים⁷⁸ עם נדיבי עמו כו' כרוה נדיבי עם⁷⁹ שמעשה האבות היה לחפור בארות ויחפור אברהם כו'.

"להושיבו עם נדיבים, עם נדיבי עמו" וגו'; "כרוה נדיבי עם". שכן מעשה האבות היה לחפור בארות, כמו שכתוב: "ויחפור אברהם" וגו'.

פסוקים נוספים אומרים זאת: "להושיבו עם נדיבים", ועל הבאר נאמר: "כרוה נדיבי עם". מעשה האבות היה לחפור בארות, כפי שהתורה מספרת על אברהם.

23 וכל הבארות אשר חפרו⁸⁰ בימי אברהם כו' שהבאר הוא⁸¹ בחינת גילוי המים מן ההעלם תוך הארץ

שכל מעשיהם היה להביא בחינת סוכ"ע בחינת העלם בגילוי בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שזה היה תכלית כל מעשיהם ועבודתם.

"וכל הבארות אשר חפרו בימי אברהם" וגו'. הבאר היא בחינת גילוי המים שהיו נסתרים בתוך הארץ; כל מעשיהם נועדו להביא את הבחינה של סוכב כל עלמין, שהיא בחינת העלם, לידי גילוי — לבחינת ממלא כל עלמין. זו הייתה תכלית כל מעשיהם ועבודתם.

הפסוק מדבר על הבארות "אשר חפרו בימי אברהם". באר מגלה מים שהיו נסתרים באדמה; כך, כל עבודתם של האבות הייתה להביא את סוכב כל עלמין, שהוא בהעלם, לידי גילוי בבחינת ממלא כל עלמין.

24 ונקי נדיבי לב כי הקב"ה נקי בשם לב עדי"מ כמ"ש צור לבבי⁸² כו'. כי הנה הלב מחיה את כל הגוף ע"י

דם הנפש שנסגר בתוכו

והם נקראים "נדיבי לב", משום שהקדוש ברוך הוא נקרא, בדרך משל, בשם "לב", כפי שנאמר: "צור לבבי" וכו'. הלב מחיה את הגוף כולו באמצעות דם הנפש, המכונס בתוכו,

האבות נקראים "נדיבי לב" משום שה' נקרא, בדרך משל, "לב", כפי שנאמר: "צור לבבי". הלב מחיה את הגוף באמצעות הדם, שבו שוכנת הנפש, והוא אוסף אותו תחילה לתוכו.

ואח"כ נפתח ויוצא לכל האברים שתמיד סוגר ופותח פותח וסוגר כו' שהוא בחי' רצוא ושוב⁸³ משפיע ומקבל.

ולאחר מכן הוא נפתח והדם יוצא לכל האיברים; הלב נסגר ונפתח ללא הרף, נפתח ונסגר וכו'. זוהי בחינת רצוא ושוב, השפעה וקבלה.

אחר כך הלב נפתח והדם יוצא לכל האיברים: הוא נסגר ונפתח תמיד, נפתח ונסגר. זהו רצוא ושוב, השפעה וקבלה.

כך הנה החיות של כל העולמוי [העולמות] היא בדרך רוי"ש [רצוא ושוב] כו' והמשכה זו להיות בחי' רוי"ש [רצוא ושוב] הוא ע"י בחי' האבות

כך גם החיות של כל העולמות מתנהלת בדרך של רצוא ושוב וכו'; והמשכה זו, שיהיה רצוא ושוב, נעשית באמצעות בחינת האבות,

גם החיות של כל העולמות פועמת ברצוא ושוב, ודופק זה נמשך באמצעות האבות.

ולכן נקי נדיבים כי מדתו של אברהם מדת האהבה הלוח ונסוע^{84, 85} רצוא ושוב ע"י זה מעורר למעלה כמים הפנים⁸⁶ כו' בבחינת אהבה עליונה.

ולכן הם נקראים נדיבים. מידתו של אברהם היא מידת האהבה, "הלוח ונסוע", רצוא ושוב; באמצעותה הוא מעורר למעלה, "כמים הפנים" וכו', אהבה עליונה.

לכן הם נקראים "נדיבים". מידתו של אברהם הייתה אהבה, "הלוח ונסוע", רצוא ושוב; באמצעותה הוא עורר למעלה אהבה מקבילה, "כמים הפנים".

25 ומדתו של יצחק ביראה. ופחד יצחק היה לי⁸⁷ ע"י בחי' יראה כו'. ולכן אומרים אלקי אברהם אלקי

יצחק כו'

ומידתו של יצחק היא יראה: "ופחד יצחק היה לי" — באמצעות בחינת היראה וכו'. לכן אומרים: "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק" וכו',

מידתו של יצחק הייתה יראה, כפי שאמר יעקב: "ופחד יצחק היה לי". לכן בתפילה אומרים "אלוקי אברהם" ו"אלוקי יצחק" בנפרד, וחוזרים על המילים "אלוקי" אצל כל אחד מהם.

אלקי אצל כאו"א [כל אחד ואחד] לפי שמדתו של זה לא כמדתו של זה. וצ"ל ב' הבחי'. כי שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.⁸⁸

[ואומרים] "אלוקי" אצל כל אחד ואחד, משום שמידתו של זה אינה כמידתו של זה. ושתי הבחינות צריכות להיות, כי "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני".

אומרים "אלוקי" בנפרד אצל כל אחד מהאבות, משום שמידתו של כל אחד שונה. יש צורך בשתי הבחינות, כפי שנאמר: "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני".

שגם ע"י בחי' שמאל דוחה גורם נשיאת ראש כו'. וזהו כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה.⁸⁹

שגם בחינת "שמאל דוחה" גורמת לנשיאת ראש וכו'. וזהו "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה".

גם השמאל, שדוחה, גורם ל"נשיאת ראש". זהו אפוא פירוש הפסוק "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה": אהבתם ויראתם של האבות ממשיכות זאת למטה.

היינו המשכת התורה מלמעלה למטה שנק' יין ושמן כו' שהיא בחי' מצה עשירה הנלושה ביין ושמן שאינה באה לידי חמוץ כלל כנ"ל וד"ל [ודי למבין]:

כלומר, המשכת התורה מלמעלה למטה, הנקראת "יין ושמן" וכו'; זוהי בחינת "מצה עשירה", הנלושה ביין ובשמן ואינה באה לידי חמוץ כלל, כנזכר לעיל. וד"ל.

התרומה השנייה היא המשכת התורה מלמעלה, הנקראת "יין ושמן". התורה היא "מצה עשירה", הנלושה ביין ובשמן ואינה מחמיצה לעולם: עושר שאין בו תפיחה של חמץ, כפי שתואר לעיל.

בעבודה

התחילו בביטול: כמו במצה ובאמירה "ונפשי כעפר לכל תהיה", הניחו את רצונכם בצד לפני שאתם מחפשים רגש או הבנה. תנו לקבלת עול מלכות שמים שבשעת התפילה ללוות אתכם כל היום, משום שהאהבה עולה ויורדת ואילו הכנעה יכולה להישאר קבועה; ולאחר הרצוא שבתפילה, חזרו (שוב) ללימוד תורה ולקיום המצוות, כדי שההתעלות לא תקרוס.

שאלות לשיחה

1. מדוע ממלא כל עלמין מגיע לכל עולם במידה שונה, ואילו סובב כל עלמין אינו מתחלק כלל?
2. כיצד ייתכן שהמן היה גם מזון למלאכים וגם לחם גשמי, ומדוע לא ירד בשבת?
3. באיזה מובן הכנעה (אתכפייא) נעלית מהפיכה (אתהפכא), ומדוע היא צריכה לבוא תחילה?
4. מדוע האהבה משתנה לאחר התפילה, ואילו קבלת עול מלכות שמים אינה משתנה?
5. כיצד שתי התרומות, "להווי" ו"של הוי", מקבילות למצה פשוטה ול"מצה עשירה"?

הערות

פסקה 1

1 קחו מאתכם תרומה

ההערה מציינת שבכרך זה מובאת הנחת המאמר מאת אדמו"ר האמצעי – תיעוד נוסף של אותו מאמר.

הערת קה"ת

הנחת אדה"א בסה"מ תקס"ח ע' קכה. וראה לקמן קיג, א ביאור מהנחת כ"ק אדה"א עם הגהות מהצ"צ. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. הנחה אחרת מהמאמר עם הגהות באוה"ת ע' ב'קנב (ההגהות נכתבו אחר הדפסת התורה). קיצורים או הערות בכרך ז ע' ב'תת. בסה"מ תרל"ב ח"ב ע' תריא.

2 קחו מאתכם תרומה לה'

"קחו מאתכם תרומה לה'; כל נדיב לבו יביאה, את תרומת ה': זהב, כסף ונחושת". קריאתו של משה להביא תרומות למשכן; המאמר שואל מדוע התרומה נקראת פעמיים.

Exodus 35:5 שמות ל"ה:ה'

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחושת:

Take ye from among you an offering unto the L-RD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the L-RD'S offering: gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לה, ה.

3 תרומה לשון רוממות

ההערה מציינת שהנוסח שם מביא הוכחה לפירושו זה: "כמו שכתוב בזוהר: מהי תרומה? ארמותא (התרוממות)" (Zohar 2:147a).

Zohar II, 147a זח"ב קמז, א

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ח מביא ראוי "כמ"ש בזהר מאי תרומה ארמותא". זח"ב קמז, א.

4 ארוממך אלקי המלך

"תהלה לדוד: ארוממך, אלוקי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד". המילה "ארוממך" חולקת שורש עם "תרומה", ולכן הפסוק מלמד שתורומה פירושה רוממות; בהמשך המאמר מסביר כל מילה בפסוק.

Psalms 145:1 תהלים קמ"ה:א'

תהלה לדוד ארוממך אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: praise; of David. I will extol Thee, my G-d, O [A Psalm of] King; And I will bless Thy name for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, א.

5 כי הנה נודע שיש בי בחיי בהשתלשלות

ההערה מציינת שקטע המתחיל כאן, העוסק בשתי הבחינות ממלא וסובב, מובא בספר החקירה.

הערת קה"ת

קטע מכאן הובא בספר החקירה נה, א. בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' תג.

6 דנעוץ סופן בתחלתן

"עשר ספירות בלי מה: נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן, כשלהבת הקשורה בגחלת". המאמר מיישם זאת על הרגל, שהיא קצה הגוף, הנושאת את הראש.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

7 (שהחיות מתלבש . . בכל עולם לפי ערכו)

ההערה מציינת שהגהה זו שבסוגריים אינה מופיעה בקטע כפי שהוא מובא בספר החקירה.

הערת קה"ת

הגה"ה זו ליתא בספר החקירה שם ובסה"מ תרל"ה שם.

פסקה 4

8 אתה עשית את השמים

"אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם". המאמר מפרש את המילים האחרונות כבחינת ממלא כל עלמין – החיות המלוכשות בכל דרגה בבריאה.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו

אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחוים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

9 הנני ממטיר לכם לחם מן השמים

דברי ה' למשה לפני שהמן החל לרדת: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים".

Exodus 16:4 שמות ט"ז:ד'

ויאמר ה' אלימשה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבריוס ביום למען אנסנו הילך בתורת אס'לא:

Then said the L-RD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Yoma 75a:20-21 יומא ע"ה א:כ"א

"וְהָיָה טַעְמָו כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן". אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם: מָה שֶׁד זֶה תִּינוֹק טוֹעֵם בָּהּ כְּמָה טַעְמִים, אֵף הֵמָּן. כָּל זֶמַן שִׁישְׁרָאֵל אוֹכְלִין אוֹתוֹ מוֹצְאִין בּוֹ כְּמָה טַעְמִים. אֵיכָא דְאֶמְרִי: לֶשֶׁד מִשֶּׁשׁ. מָה שֶׁד זֶה מִתְהַפֵּךְ לְכְמָה גְּוֹנִין — אֵף הֵמָּן מִתְהַפֵּךְ לְכְמָה טַעְמִים. "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעָרֹב בָּשָׂר לְאֹכֹל וְלָחֶם בְּבֹקֶר לְשִׂבּוּעַ", תָּנָא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה: בָּשָׂר שִׁשְׁאָלוּ שְׂלָא כְּהוֹנֵן — גִּיתָן לָהֶם שְׂלָא כְּהוֹנֵן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שמות טז, ד. ראה יומא עה, א.

10 וברדת הטל ירד המן

"ויהי כעלות הטל על המחנה לילה, ירד המן עליו". המן ירד יחד עם הטל, שהמאמר קושר אותו ל"טל אורות" העליון.

Numbers 11:9 במדבר י"א:ט

וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו:

And when the dew fell upon the camp in the night, the manna fell upon it — na fell upon it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יא, ט.

11 לחם אבירים

"לחם אבירים אכל איש, צידה שלח להם לשובע". זהו הכינוי למן בתהלים.

Psalms 78:25 תהילים ע"ח:כ"ה

לחם אבירים אכל איש צידה שלח להם לשובע:

Man did eat the bread of the mighty; He sent them provisions to the full

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 לחם אבירים שמלאכי השרת נזונים בו

מוקדם יותר בתורה אור משמש הביטוי "לחם אבירים" לתיאור ארבעים הימים של משה בהר: גופו הגשמי נזון ממזון רוחני, כמו המלאכים, באמצעות הענן, ששורשו היה גבוה מאוד אך הוא ירד ונעשה גשמי כדי שיוכל להתלבש בו. אותו עיקרון — שורש נעלה המתלבש באמצעות ירידה — מסביר כאן את המן.

הערת קה"ת

נסמן לעיל טז, א.

13 וטחנו ברחים

"ושטו העם ולקטו, וטחנו ברחים או דכו במדוכה". המן טופל כמזון גשמי, ולכן תמוה כיצד מלאכים אוכלים אותו.

Numbers 11:8 במדבר י"א:ח

שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו צגות והיה טעמו כטעם לשד השמן:

The people went about, and gathered it, and ground it in mills, or beat it in mortars, and seethed it in pots, and made cakes of it; and the taste of it was as the taste of a cake baked with oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יא, ח.

14 כי טל אורות טלך

"יחיו מתוך... כי טל אורות טליך". המאמר מפרש את "טל אורות" כאורות העליונים עצמם, שהם שורש המן.

Isaiah 26:19 ישעיהו כ"ו:י"ט

יחיו מתוך נבלתי יקומו ויקיצו וירגו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל:

Thy dead shall live, my dead bodies shall arise— Awake and sing, ye that dwell in the dust— For Thy dew is as the dew of light, And the earth shall bring to life the shades

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי כו, יט.

15 טלא דנטיף מעתיקא לז"א

האדרא רבא מתארת את הטל הנוזל מראש עתיק לז"א: באמצעותו נזונים הקדושים שלמעלה; ממנו נטחן המן לצדיקים בעולם הבא, והוא לבן כבדולח, כשם שהמן נראה "כבדולח".

Zohar III, 128b ז"ג קכח, ב

הערת קה"ת

ז"ג קכח, ב. קלה, ב.

16 טלא דנטיף מעתיקא לז"א

אידירא רבא חזרת לטל הנוטף מראשו הלבן של עתיק ונח על ראש ז"א, לבן כגביש ונראה בו אדום. הערת קה"ת מצטטת את שני קטעי האידרא בעניין "הטל הנוטף מעתיק לז"א".

Zohar, Idra Rabba 24:177-25:188 ספר הזהר, האדרא רבא כ"ד:קע"ז-כ"ה:קפ"ח

17 לחם אבירים שנבלע ברמ"ח אברים

רבי עקיבא אומר ש"לחם אבירים" הוא הלחם שאוכלים מלאכי השרת; רבי ישמעאל חולק וקורא "אבירים" כאילו נאמר "איברים": לחם שנבלע בתוך רמ"ח האיברים. המאמר משתמש בשתי הקריאות: המן הזין את המלאכים למעלה ונבלע ללא פסולת למטה.

Yoma 75b:11 יומא ע"ה ב:י"א

תנו רבנן: "לחם אבירים אכל איש", לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, דברי רבי עקיבא. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל, אמר להם: צאו ואמרו לו לעקיבא: עקיבא טעית! וכי מלאכי השרת אוכלין לחם? והלא כבר נאמר: "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי!" אלא, מה אני מקיים "אבירים" — לחם שנקלע במאמים וארבעים ושמונה אברים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא עה, ב.

18 בשבת לא ירד המן

ההערה מפנה להערת שוליים זו בקשר לכך שהמן לא ירד בשבת.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ד ע' 1037 בהערה 19.

19 שאין לך עשב שאין לו מזל

מוקדם יותר בתורה אור מופיע אותו מאמר בהקשר של הכנעת הסטרא אחרא והפיכת החושך לאור: אדם שעסוק כל היום בעניינים גשמיים, המכונים "חושך", מתבונן לאחר מכן בתפילה שאין עשב שאין עליו כוח מן השמים.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ח, ד.

במדבר יג, כ.

23 היש בה עץ אם אין

רבי שמעון מסביר את הרמז של משה: אם פרי הארץ דומה לפירות של ארצות אחרות, יש בה "עץ", עץ החיים, ואין לה מקור עליון יותר; ואם פריה משובח בהרבה מכל מקום אחר, ברכתה באה מעתיקא קדישא, מבחינת אין.

Zohar, Sh'lach 6:31-39 ספר זוהר, שלח לך ו': ל"א-ל"ט
WHETHER THERE ARE TREES (lit. tree) IN IT OR NOT
(ayin). Said R. Hiya: 'Did not Moses know that there were
trees in it, seeing that G-d had told him that it was a land
?flowing with milk and honey'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

24 ופי' הזוה"ק שם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קנה, ב.

25 והחכמה תחיה

"...ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה". הדבר קושר בין "עץ", עץ החיים, לבין חכמה.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כי בצל החכמה בצל הפסד ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the
excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life
of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יב.

26 עצה ותושיה

החכמה אומרת: "לי עצה ותושיה, אני בינה לי גבורה". לכן "עץ", הנקרא גם "עצה", מצביע על חכמה.

Proverbs 8:14 משלי ח':י"ד

לִי-עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גִבּוֹרָה:

Counsel is mine, and sound wisdom; I am understanding,
power is mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 והחכמה מאין תמצא

בפשטות, "והחכמה מאין תמצא". החסידות קוראת זאת: החכמה באה מבחינת אין, המדרגה שלמעלה מחכמה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

20 שאין לך עשב שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל

רבי שמעון אומר: "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל". המאמר מוסיף שהדבר נמשך גם בשבת, בניגוד למן.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י':ו'

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגוי. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות כעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חייה ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

21 ואתה מחיה את כולם

"אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם". המאמר מפרש את המילים האחרונות כבחינת ממלא כל עלמין — החיות המלוכשת בכל דרגה בבריאה.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו'

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כָּל־כֶּלֶם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"ט, ו.

22 היש בה עץ אם אין

הוראת משה למרגלים: "השמנה היא אם רוח, היש בה עץ אם אין". המאמר מפרש את "עץ" ואת "אין" כשני מקורות רוחניים לברכת הארץ.

Numbers 13:20 במדבר י"ג:כ'

וְמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הוּא אִם־רֹחַ הַיִּשְׁבָּה עֵץ אִם־אֵין וְהַתְּחִזְקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יָמִי בְּכֹרֵי עֲנָבִים:

and what the land is, whether it is fat or lean, whether there
is wood therein, or not. And be ye of good courage, and
bring of the fruit of the land.'—Now the time was the time of
—the first-ripe grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

28 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיר, ה'! כולם בחכמה עשית; מלאה הארץ קנייניך". לכל המציאות הטבעית יש שורש בחכמה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מִה־רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־ם בַּחֲכָמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קַנְיִינֶךָ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

29 הערת קה"ת מפנה לKetubot 111b:11 למילים האלה.

Ketubot 111b:11 כתובות קי"א ב:י"א

וְאָמַר רַבִּי חֵיָא בְּרַי יוֹסֵף: עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתּוּצִיָּא גְלוּסְקָאָת וְכָלִי מִילָת, שְׁנַאֲמַר: "יְהִי פֶסֶת בְּרַבְרָא".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

30 ואין פיי סובב

פרק 48 בתניא מסביר שאילו העולמות היו נוצרים מאור אין סוף בירידה הדרגתית בלבד, בלי צמצומים, לא היה יכול להתקיים העולם הזה בגבולותיו — "מהארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה"; גם גן עדן והמלאכים מוגבלים. בהמשך הפרק מוסבר ש"מקיף" אינו פירושו מקיף מלמעלה במרחב.

Tanya, Likkutei Amarim 48:4-5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ח:ד-ה'

וְכַךְה מַמַּשׁ הָיָא בְּחִינַת הַהֲאָרָה מוֹעֲטָת זו, הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם, לְגַבֵּי עָרְךָ אֹרֶךְ הַגֶּנוּז וְנִעְלָם, שֶׁהוּא בְּבָחִינַת "אֵיךְסוֹף", וְאִינוּ מְתַלְבֵּשׁ וּמַשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת בְּבָחִינַת גִּילּוֹי לְהַחְיֹתָם, אֲלָא מְקִיף עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה, וְנִקְרָא – "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִי". וְאִין הַפִּירוּשׁ סוֹבֵב וּמְקִיף מְלַמְעֵלָה בְּבָחִינַת מְקוֹם חֵס וְשְׁלוֹם, כִּי לֹא שִׁיחַ כָּלִל בְּחִינַת מְקוֹם בְּרוּחָנִיּוֹת. אֲלָא רוֹצֵה לִזְמַר, סוֹבֵב וּמְקִיף מְלַמְעֵלָה לְעֵנֶיז בְּחִינַת גִּילּוֹי הַשְׁפָּעָה, כִּי ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פמ"ח. שורש מצות התפלה פ"מ. שם מצות פו"ר ב, ב.

31 הלא את השמים ואת הארץ אני מלא

"האם יוכל אדם להסתתר במקומות נסתרים ואני לא אראה אותו?" אומר ה'. "האם אינני ממלא את השמים ואת הארץ?" אומר ה'. המאמר מפרש את "אני ממלא" כסובב כל עולמין: ה' עצמו ממלא את הכול, בלי להתחלק לפי מה שהוא ממלא.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם־יִסְתֵּר אִישׁ בַּמְּסֻתֵּרִים וְאֵנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נְאֻם־יְהוָה

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' כג, כד.

32 אני ראשון ואני אחרון

"אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים." הפסוק מובא כדי לציין את הבחינה שאין בה חלוקה או שינוי.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו'

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹן וּמִבְלַעְדִּי אֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע' מ"ד, ו.

33 קדמון לכל הקדומים

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 19 • 40b:8-9. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 19 • 40b:8-9 תקו"ז תיקון יט

ומלכות היא דמיון כלם. שנאמר וביד הנביאים אדמה כמ"ש הנביא ודברתי על הנביאים וגו' שהיא כמו האספקלריאה שכל הפנים נראין בה. כן כל הספירות מראין בה כחם ודמיונם וצורתם לכל נביא כפי השגתו למעלה וכמו כן למטה היא מתלבשת בכסא הכבוד ובכל המלאכים והאופנים חיות הקדש ובכל הרקיעים והכסאות שבהם והמלאכים התלויים מהם

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"י יט (מב, א). ת"י ע' (קכ, א). וראה ג"כ בע"ח ש"א ענף א-ב.

34 קדמון לכל הקדומים

בתיקון 19 מדברים תיקוני זוהר על "אדם קדמון לפני כל הקדמונים", להבדיל מ"אדם" אחר. הערת קה"ת מצטטת זאת בקשר לביטוי הזה.

Tikkunei Zohar 42a:17-19 תקוני זוהר מ"ב א:י"ז-י"ט

א"ל אי הכי אשתמודע דאית אדם קדמון לכל קדומים ואית אדם אחרא. א"ל ברי הכי הוא ודאי. אדם דברא ליה עלת העלות בדיוקנא דיליה סתים וגניז האי גרם דאסתלק עלת העלות. אדם תניינא חאב במחשבה. ואדם תליתאה חאב במעשה. דתלת אדם אינון. אדם דכריאה. אדם דיצירה. אדם דעשיה. דלאו כל חובין שוין.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

35 קדמון לכל הקדומים

בתיקון 70 הביטוי מתאר את הבחינה העליונה ביותר, כתר עליון, הנסתר והנעלם, עילת העילות, "קדמון לפני כל הקדמונים".

Tikkunei Zohar 120a:5 תקוני זוהר ק"כ א:ה'

... אָדָם קְדָמָא עֲלָא דְכָלְהוּ, כְּתָר עֲלִיּוֹן, סְתִים וְטִמִּיר, סְתִים דְּכָל סְתִימִי, עֲלֵת הָעֲלּוֹת, קְדָמוֹן לְכָל קְדוּמִים, בְּגִין הָאִי אָדָם קְדָמוֹן אֶתְמַר בְּעֵלֵת הָעֲלּוֹת, וְאֶהֱיָ אֶצְלוֹ אָמוֹן, וְלִהְיוֹת קְדָמוֹן אָמַר (בראשית א כו) נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ, אֲנִתָּ יְהִי כָל צִיּוּרִין וְכָל דְּיוֹקְנִין וְכָל תְּקוּנִין סְתִימִין, וְכָל אֲכָרִין דְּכָל מִינֵין, וְאֲנִתָּ (נ"א ואנא) יְהִיב חִילָא בְּקָה דְּאֶשְׁתַּמּוּדְעָנָא (דישתמודע) בְּקָה, דָּאִם לֹא יְהִיב לְקָה שְׁכָל הָא לֹא יְכִיל לְמַנְדַּע אָמוֹנָה דִּילִי, וּבְדָא יְהִי שְׁלִיט עַל כָּל חִילִי ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

וכחמשת מוצאות הפה: הדיבור האלוקי שהוא ממלא כל עלמין.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט"ו:

אַתָּה־הוּא ה' לְבָדָךְ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָא
הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־עַם וְצָבָא
הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

43 האותיות מאל"ף עד תי"ו

שער היחוד והאמונה מפרש גם הוא את "ואתה מחיה את כולם" באופן זה:
"אתה" הן האותיות מאל"ף ועד תי"ו, וה"א רומזת לחמשת מוצאות הפה,
מקור האותיות. אלה הן אותיות עשרת המאמרות, שצריכות להישאר בתוך
כל נברא תמיד כדי לקיימו.

הערת קה"ת

ראה שעה"ה"א פ"ב.

44 ארוממך אלקי המלך

"ארוממך, אלקי המלך". המאמר מסביר כל מילה: "ארוממך" — עצמות ה'
נמשכת אל הרוממות; "אלקי" — האור שבתוך העולמות; "המלך" — מידת
המלכות.

Psalms 145:1 תהילים קמ"ה:א'

תְּהַלֵּה לַיהוָה אֱרֹמְמָה אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרַכָּה שְׁמֶךָ לְעֹלָם וָעֶד:

praise; of David. I will extol Thee, my G-d, O [A Psalm of]
King; And I will bless Thy name for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

45 "שבעת ימים תאכל עליו מצות, לחם עוני, כי בחיפזו יצאת מארץ מצרים".
המאמר מפרש את "לחם עוני" כביטול, ההכנה לקבלת התורה.

Deuteronomy 16:3 דברים ט"ז:

לֹא־תֹאכַל עֲלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עֲלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזָן
יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ:

Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt
thou eat unleavened bread therewith, even the bread of af-
fliction; for in haste didst thou come forth out of the land of
Egypt; that thou mayest remember the day when thou
camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 פנים בפנים

"פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר, מתוך האש". מתן תורה היה "פנים
בפנים", שלא כמו יציאת מצרים, שהמאמר מכנה "אחור".

Deuteronomy 5:4 דברים ה':ד'

פָּנִים בַּפָּנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the
—midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 קדמון לכל הקדומים

הארז"ל מסביר שבחלל הפנוי שנותר לאחר הצמצום נאצל תחילה אדם
קדמון, "קדמון לפני כל הקדמונים", שממנו נמשכים כל העולמות. הערת
קה"ת מפנה לשער הראשון של עץ חיים.

Sefer Etz Chaim 1:2 עץ חיים א':ב'

37 מהלך ת"ק שנה כו' רגלי החיות

הגמרא מודדת את השמים: המרחק מן הארץ לרקיע הוא מהלך של חמש
מאות שנה, וכך גם המרחק מכל רקיע לרקיע שמעליו; מעליהם נמצאות
החיות הקדושות, ו"רגלי החיות" שוות בגודלן לכל אלה. המאמר מביא זאת
כדי להראות שממלא כל עלמין נמדד ומוגבל.

Chagigah 13a:4 חגיגה י"ג א':ד'

לְמַעַלָּה מֶהֱן — חֵיות הַקֹּדֶשׁ. רִגְלֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָם, קְרִסוּלֵי הַחֵיות
כְּנֶגֶד כּוֹלָן, שׁוֹקֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן, רַכּוּבֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן, יָרְכִי
הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן, גּוֹפֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן, צְוָאֲרֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן,
רְאִשֵׁי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן, קְרָנֵי הַחֵיות כְּנֶגֶד כּוֹלָן. לְמַעַלָּה מֶהֱן — כֶּסֶף
כְּבוֹד. רִגְלֵי כֶּסֶף הַכְּבוֹד כְּנֶגֶד כּוֹלָן, כֶּסֶף הַכְּבוֹד כְּנֶגֶד כּוֹלָן, מְלָךְ אֵל חֵי
וְקֹסֶם רֶם וְנִשְׂא שׁוֹכֵן עֲלֵיהֶם, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: "אֲעֲלֶהָ עַל כַּמְתִּי עַב אֲדַמָּה
לְעִלְיוֹן" — ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 8

38 שמלך שמו נקרא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט אדון עולם.

39 שמלך שמו נקרא

הפיוט "אדון עולם": "לעת נעשה בחפזו כל, אזי מלך שמו נקרא". המלכות
היא "שם" — התפשטותו של המלך על אחרים, ולא עצמותו.

Weekday Siddur Chabad, Shacharit, Morning Prayer 4

חב"ד לימות החול, שחרית, תפלת השחר ד'

40 אין מלך בלא עם

במקום מוקדם יותר בתורה אור מוסבר ששם אלקים מבטא שלטון, שכן
"אין מלך בלא עם": באמצעות גבורות וצמצומים ה' מסתיר את עוצמת אורו
כדי שהנבראים יוכלו להתקיים כישויות נפרדות. הדבר נקרא גם שכילה,
השורה בתוכם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, א. גג, ד.

41 מלכותך מכ"ע

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". המאמר מזהה
מלכות זו עם סוכב כל עלמין.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מְלָכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 ואתה מחיי את כולם

"...ואתה מחיה את כולם". המאמר דורש את "אתה" כאותיות מא' ועד ת'

פסוקה 12

47 וספרתם לכם ממחרת השבת

"וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה: שבע שבתות תמימות". המאמר מפרש את "ממחרת השבת" ככחינה שלמעלה משבע המדות.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving; seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 בטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". כאן מוגדרת אתכפאי: הנחת הרצון האישי בצד.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב'ד'

הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that cannot be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 13

49 כי קא גביל עפרא בעלמא הוא

הלכות גדולות מצטט את הגמרא: ביצה של תרנגולת טריפה אסורה, אך האפרוח שבה מותר, מפני שכל עוד הביצה לא הסריחה האפרוח אינו נוצר, ו"כשנוצר — הרי הוא עפר בעלמא".

Halakhot Gedolot 16:4 הלכות גדולות ט"ז:ד'

... (תמורה לא.) א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ביצה טריפה אסורה אפרוח של ביצה טריפה מותר מאי טעמא דכמה דלא מסרח לא גביל אפרוח בעידנא דקא גביל עפרא בעלמא הוא וכן הלכה ועוד תניא בהדיא מודה רבי אליעזר לחכמים באפרוח ביצה טריפה שמותר והיכא דמיעסקי במיתא ביום טוב ראשון משמתינן להו (סנהדרין כו): דהנהו קבוראי דקברו שכבא ביו"ט ראשון שמתניהו רב פפא. ואף על גב דאישתהי אסיר לאיעסוקי ביה דכי אמור רבנן (ברכות יט): גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה לאו דלא תסור אבל לאו דאורייתא לא ...

Halakhot Gedolot, Warsaw 1874 (Public Domain)

50 כי קא גביל עפרא בעלמא הוא

הדיון בגמרא על האפרוח שבביצת טריפה: כשהביצה הסריחה, "הרי הוא עפר בעלמא". בהערת קה"ת נאמר שהנוסח המצוטט במאמר הוא הנוסח של הראשונים בקטע זה.

Temurah 31a:7 תמורה ל"א א:ז'

אָבֵל גָּבִי בִיצָה, אֵימַת גָּדְלָהּ? לָכִי מִסְרָחָא, וְכִי אִסְרָחָא — עֲפְרָא בְעָלְמָא הוּא, אָפִילוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֵה! וְעוֹד, תִּנְיָא בְהִדְיָא: מוֹדֵה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים בְּאֶפְרוּחַ בִּיצַת טְרֵפָה שְׁמוּתָר! אָמַר לָהּ: אִי תִנְיָא — תִּנְיָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 14

51 אחד ואהבת

"שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד. ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך..." קריאת שמע מציבה את "אחד" ואת הביטול העצמי לפני האהבה.

Deuteronomy 6:4-5 דברים ו:ד-ה'

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִינוּ הָאֶחָד: וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE. And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 בכל לבבך בשני יצריך

"בכל לבבך — בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע". לאהוב את ה' באמצעות היצר הרע פירושו להפוך את הנפש הבהמית.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט:ה'

חֵיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁשָּׁהָא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שְׁנֵאָמַר (דברים ו) וְאָהַבְתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְּךָ, בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בִּיצֵר טוֹב וּבִיצֵר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֶפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דְּבָר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שְׁהוּא מוֹדֵד לָהּ הוּי מוֹדֵה לוֹ בְּמֵאֵד מֵאֵד. לֹא יָקַל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנִגְדָּ שֶׁעַר הַמְּזוּזָה, שְׁהוּא מְכֻנָּה כְּנִגְדָּ בֵּית קִדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהָרַח הַבַּיִת בְּמִקְלוֹ, וּבְמִנְעֻלּוֹ, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

מר בנו של רבינא סיים את תפילתו: "...ותהי נפשי כעפר לכל. פתח לבי בתורתך..." אומרים זאת בסוף תפילת העמידה; המאמר קורא את הסדר כך: תחילה ענווה, ואחר כך תורה.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא כִּי הָוָה מְסִיִּים צְלוֹתֶיהָ אָמַר הָכִי: "אֱלֹהִי, נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ וּשְׁפוֹתוֹתֵי מִדְּבַר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְעֶפֶר לְכָל תַּהֲיָה. פֶּתַח לִבִּי בְתוֹרַתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי. וְתִצְלִנִי מִפְּנֵעַ רָע,

57 אין בה טעם כמו החמץ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ראה לקו"ת ויקרא ו, ד.

58 והוא מה שאין בה שינויים

שם מוסבר שיהודה, שפירוש שמו הודאה וביטול, הוא מלכות דאצילות, המכונה "ארץ" ו"דומם", משום שבדומם יש את מידת הביטול הגדולה ביותר: הארץ נרמסת תחת הרגליים, ואילו הצמחים צומחים לגובה. ההערה משווה זאת לקבלת העול הנדונה כאן, שאינה משתנה.

הערת קה"ת
להעיר מלעיל מד, א — שענין ההודאה הוא בחי' דומם — לקו"ש חכ"א ע' 23.

59 דמאן דנפיל מדרגיה אקרי מות

באדרא רבא נאמר על המלכים ש"מלכו ומתו": הם לא נחרבו לגמרי, אלא שמי שיורד ממדרגתו הקודמת נקרא מת, כפי שנאמר: "יומת מלך מצרים".

Zohar III, 135b זח"ג קלה, ב

הערת קה"ת
ראה זח"ג קלה, ב. הובא בע"ח שער שבה"כ פ"ב ובכ"מ. ובמד"ר ר"פ ויחי: ואין מות אלא [לשון] השפלה. ראה גם לקמן ק"ו, ב.

60 ואהבת ואח"כ ודברת בהם

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך... ודברת בהם". תחילה אהבה, ואחר כך דיבור בדברי תורה: רצוא ואחר כך שוב.

Deuteronomy 6:5-7 דברים ו:ה-ז

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום עלי לבבך: ושננתם לבניך ודברת בהם בשבתך בביתך ובכל דרךך בדרכך ובשכבך ובקומך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might. And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart; and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 שבעת ימים תאכל מצות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
פ' ראה טז, ג.

62 והענין שיש בנפש הבהמית ז' מדות רעות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת
קטע מכאן מובא באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תנו עם הגהות.

63 וספרתם לכם ממחרת השבת

המילים כאן מצטטות את Leviticus 23:15. הקטע מופיע למטה.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving;

מיצר הרע, ומאשה רעה, ומפל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

15 פסקה

54 להחיות רוח שפלים ולב נדכאים

"כי כה אמר רם ונישא... אני שוכן מרום וקדוש, ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים." הרם והנישא מעניק חיים דווקא למי שמבטל את עצמו.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אמר רם ונישא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 פסקה

55 ועד בחילופי אתון אחד

הזוהר על קריאת שמע: "ועד הוא אחד" בחילוף אותיות; הדבר נאמר בלחש, מפני שהאחדות התחתונה עדיין אינה מתגלית בגלוי כ"אחד". הערת קה"ת מוסיפה את הסברו של הרמ"ז לחילוף: ו' בא' (שתיהן מאותיות אהוי'), וע' בח' (שתיהן אותיות גרוניות, אחה"ע).

Zohar II, 134a זח"ב קלד, א

הערת קה"ת

זח"ב קלד, א (הוא"ו מתחלף באל"ף בחילופי אהוי' והע"ן בחי"ת באותיות אחה"ע — רמ"ז הובא בניצוצי אור שם). הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תשי"ח ע' 242. ובכ"מ.

56 כ"מ שנאמר ועד אין לו הפסק

"בכל מקום שנאמר נצח, סלה או ועד, אין לו הפסק לעולם". לכן "לעולם ועד" פירושו המשכה שאינה נפסקת לעולם.

Eruvin 54a:14 עירובין נ"ד א:י"ד

תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: כל מקום שנאמר "נצח" "סלה" "ועד" — אין לו הפסק עולמית. נצח, דכתיב: "כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוץ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין נד, א. נתבאר בארוכה באוה"ת בשלח ע' תקסז: "כ"מ שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק כו' ועד שנאמר ה' ימלוך לעולם ועד". בלקו"ת חקת סא, ד. מציין לכאן.

בשער שבירת הכלים מסביר האריז"ל שרק מי שעובר מעולם אחד לעולם אחר נקרא מת: שבעת המלכים, שהיו באצילות, נפלו לבריאה. הוא מצטט את דברי האדרא: "כל היורד ממדרגתו הקודמת נקרא מת".

Sefer Etz Chaim 9:2:1 עץ חיים ט"ב:א'

הערת קה"ת מפנה לBereshit Rabbah 96:3 למילים האלה.

Bereshit Rabbah 96:3 בראשית רבה צ"ו:ג'

ויקראו ימי ישראל - כתיב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי: חצוצרות שעשה משה במדבר, בשעה שנטה למות גנום הקדוש ברוך הוא, שלא יהא אחר תוקע בהן, והן באים אצלו, דכתיב (דברים לא): הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם, לקיים מה שנאמר: ואין שלטון ביום המות. דבר אחר: ואין שלטון ביום המות כשעשה זמרי אותו מעשה, מה כתיב שם (במדבר כה): ויבא אחר איש ישראל אל הקפה. והיכן היה משה ופנחס מדבר לפני משה? אלא, לקיים ואין ...

The time for Israel...approached." It is written: "There is" no person who rules the spirit to retain the spirit, and there is no dominion on the day of death" (Ecclesiastes 8:8). Rabbi Yehoshua of Sikhnin in the name of Rabbi Levi: The trumpets that Moses crafted in the wilderness, when he was tending toward death, the Holy One blessed be He sequestered them so that another would not sound it, and they would come to him, as it is written: "Assemble to me all the ... elders of your tribes" (Deuteronomy

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 17

71 ודברת בם

"ושננתם לבניה ודברת בם..." אמירת דברי תורה לאחר התפילה היא שוב השומר על הנפש מפני שינוי.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניה ודברת בם בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

72 ארוממך אלקי המלך

"ארוממך, אלוקיי המלך". הקרבן הראשון מוסבר לאור פסוק זה, כפי שנתבאר לעיל.

Psalms 145:1 תהילים קמ"ה:א'

תהלה לך ארוממך אלוהי המלך ואכרכה שמך לעולם ועד:

praise; of David. I will extol Thee, my G-d, O [A Psalm of] King; And I will bless Thy name for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

;seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, טו.

64 שתקדים תחלה בחיי אתכפייה . . בטול

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

עיי באוה"ת פי עקב עי תקפב.

65 כמשל הגרעין הנזרע

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Sefer HaMaamarim 5632.

הערת קה"ת

בלקו"ת פקודי ד, ד. סה"מ תרל"ב עי יח מצייין לכאן.

66 כי קא גביל עפרא בעלמא הוא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה בה"ג הלי י"ט. גירסת ראשונים בתמורה לא, א. ועוד.

67 כי מצה בחיי אתכפייה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בלקו"ת פקודי ה, ב מצייין לכאן. בלקו"ת במדבר ג, א. ופי' נשא כ, ג מציינים לכאן בענין שיש בה מעלה לבחיי אתהפכא.

68 ונפשי כעפר לכל תהי . . פתח לבי בתורתך

המילים כאן מצטטות את Berakhot 17a:4. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מר בריה דרביןא פי הנה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א. בסיום תפלת שמו"ע. וראה לקו"ת במדבר טו, ג. ש"ש סה, ג. בסה"מ תקס"ח עי קכ: דלכאורה אינם שייכים זה לזה. בלקו"ת בלק סה, ב מצייין לכאן.

73 כד אתכפיא סט"א

הזוהר מלמד שמי שמחזיר אדם רשע בתשובה מכניע את הסטרא אחרא, ובכך מתרומם כבודו של הקדוש ברוך הוא יותר מכל שבח אחר. בחסידות מובא כך: כאשר הסטרא אחרא מוכנעת, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתרומם בכל העולמות.

Zohar II, 128b זח"ב קכח, ב

Tanya, Likkutei Amarim 27:5 חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ז:ה'

וּכְמוֹ שֶׁהַפְּלִיג בִּזְהַר פְּרִשֶׁת תְּרוּמָה [דף קכח], בְּגוֹדֵל נֶחֱת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבַּרֵּךְ כִּד אֶתְכַפֵּיָא סְטָרָא אַחֲרָא לְתַתָּא, דְּאֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא-בְרִיָּה הוּא לְעֵילָא עַל כּוּלָּא, יִתִּיר מְשַׁבְּחָא אַחֲרָא, וְאֶסְתַּלַּקוּתָא דָּא יִתִּיר מְכוּלָּא וְכוּ'.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה זח"ב קכח, ב ואילך. תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי. שם פ' בהעלותך לו, ב. שם פ' חקת ד"ה על כן יאמרו פ"ב סה, ג. סה"מ תשי" ד"ה באתי לגני פ"א ואילך. נתבאר בארוכה בסה"מ אעתי"ר ע' קנו ואילך.

פסוקה 20

74 תרומה להוי"ה

"קחו מאתכם תרומה להוי". הלמ"ד שבמילה "להוי" מציינת שתרומה זו נעה מלמטה למעלה.

Exodus 35:5 שמות ל"ה:ה'

קחו מאתכם תְּרוּמָה לַה' כָּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיֵאֶה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת:

Take ye from among you an offering unto the L-RD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the L-RD'S offering; gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21

75 כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי'

"...כל מי שנדיב לבו, יביא אותה, את תרומת הוי'". התרומה השנייה, הנמשכת מלמעלה למטה.

Exodus 35:5 שמות ל"ה:ה'

קחו מאתכם תְּרוּמָה לַה' כָּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיֵאֶה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת:

Take ye from among you an offering unto the L-RD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the L-RD'S offering; gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 ככה יעשה איוב

"...כי איוב אמר: אולי חטאו בני... כך היה איוב עושה כל הימים." צורת העתיד "יעשה" מתארת פעולה חוזרת ונמשכת, וכך גם האות יו"ד שבראש השם הוי'.

Job 1:5 איוב א':ה'

וַיְהִי כִּי הִקְיֹמוּ יָמֵי הַמְּשָׁתָה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיַּקְדִּשׁם וַהֲשִׁיבם בְּבִקְרָה וַהֲעֵלָה עֲלוֹת מִסְפָּר כָּל־כִּי אָמַר אִיּוֹב חֲטָאוּ בְנֵי וַיִּבְרָכוּ אֱלֹהִים בְּלִבָּם כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל-הַיָּמִים:

And it was so, when the days of their feasting were gone about, that Job sent and sanctified them, and rose up early in the morning, and offered burnt-offerings according to the number of them all; for Job said: 'It may be that my sons have sinned, and blasphemed G-d in their hearts.' Thus did Job continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב א, ה.

פסוקה 22

77 נדיבי עמים נאספו

"נדיבי עמים נאספו, עם אלקי אברהם; כי לה' מגיני ארץ". המאמר מפרש את "נדיבי עמים" כאבות.

Psalms 47:10 תהילים מ"ז:י'

נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסַפוּ עִם אֱלֹקֵי אֲבֹרָהֶם כִּי לֵאלֹהִים מְגִינֵי אֶרֶץ מֶאֱדָן:

The princes of the peoples are gathered together, the people of the G-d of Abraham; for unto G-d belong the shields of the earth; He is greatly exalted

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מז, י.

78 להושיבו עם נדיבים

"להושיבו עם נדיבים, עם נדיבי עמו". פסוק נוסף העוסק בנדיבים.

Psalms 113:8 תהילים קי"ג:ח'

לְהוֹשִׁיבֵי עַם-נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ:

That He may set him with princes, Even with the princes of His people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ח.

79 כרוה נדיבי עם

שירת הבאר: "באר חפרו שרים, כרוה נדיבי העם". הפסוק עצמו מחבר בין בארות לנדיבים.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָהּ בְּמִשְׁעָנֶתָם וּמִמְדְּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And ;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כא, יח.

פסוקה 23

80 וכל הבארות אשר חפרו

"ואת כל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו, סתמום פלשתים וימלאום עפר". יצחק חפר אותן מחדש לאחר מכן.

Genesis 26:15 בראשית כ"ו:ט"ו

וְכָל-הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אֲבִיו בְּיָמֵי אֲבֹרָהֶם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפֶר:

פסוקה 25

87 ופחד יצחק היה לי

יעקב ללבן: "לולא אלקי אבי, אלקי אברהם ופחד יצחק, היה לי..." מידתו של יצחק היא יראה.

Genesis 31:42 בראשית ל"א:מ"ב

לולי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפְחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עַתָּה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת־עֲנָנִי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אֹמֶשׁ:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the 'labour of my hands, and gave judgment yesternight

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". נחוצים גם השמאל (יראה, גבורה) וגם הימין (אהבה, חסד).

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה

המחצית השנייה של הפסוק הפותח, המוסברת כעת כהמשכת התורה באמצעות האבות.

Exodus 35:5 שמות ל"ה:ה

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת:

Take ye from among you an offering unto the L-RD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the L-RD'S offering: gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Now all the wells which his father's servants had digged in the days of Abraham his father, the Philistines had stopped them, and filled them with earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כו, ט.

81 שהבאר הוא בחי גילוי

ההערה מציינת ששם מובא קטע המתחיל כאן, העוסק בבאר כגילוי של מים נסתרים.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת פ' תולדות כרך ד תתיד, ב.

פסוקה 24

82 צור לבבי

"כלו בשרי ולבבי, צור לבבי וחלקי לעולם". ה' נקרא "לב".

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כָּלָה שָׁאֲרִי וּלְבָבִי צוּר־לִבִּי וְחֶלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כו.

83 רצוא ושוב

"והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". מקור המונחים לתנועת הריצה קדימה והחזרה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֵרָאָה הַבֶּזֶק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 הלוך ונסוע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לך לך יב, ט.

85 הלוך ונסוע

"ויסע אברם הלוך ונסוע הגנבה". המאמר קורא את מסעותיו התמידיים של אברהם כתנועת אהבה, רצוא ושוב.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט

וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוּעַ הַגִּנְבָּה:

.And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 כמים הפנים

"כמים הפנים לפני כן לב האדם לאדם". אהבה מלמטה מעוררת אהבה מקבילה מלמעלה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כַּמֵּיִם הַפָּנִים לִפְנֵיִם כִּן לִב־הָאָדָם לָאָדָם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Halakhot Gedolot, Warsaw 1874 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayakhel/2/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק